

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ

ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΒΡΕΦΟΝΗΠΙΟΚΟΜΙΑΣ

ΘΕΜΑ: Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΩΝ ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ Η ΧΡΗΣΗ
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΔΑΣ

Επιμέλεια: Κόνιαρη Χριστίνα

Αρ. Μητρώου: 11030

Επόπτης Καθηγητής: Ράπτης Θεοχάρης

Ακαδημαϊκό έτος: 2012-2013

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αρχικά, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμότερες ευχαριστίες στον κ. Θεοχάρη Ράππη για το θέμα που μου ανέθεσε καθώς και την αμέριστη βοήθεια που μου προσέφερε.

Ευχαριστώ, τους γονείς των παιδιών που με βοήθησαν διότι χωρίς την συμμετοχή και το ενδιαφέρον τους θα ήταν αδύνατη η πραγματοποίηση της έρευνας.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για την αλόγιστη στήριξη και αγάπη της.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η πτυχιακή εργασία με θέμα: << Η προσφορά των νανουρισμάτων και η χρήση παραδοσιακών νανουρισμάτων στην περιοχή της Πτολεμαΐδας>>, πραγματοποιήθηκε με σκοπό να διερευνηθούν αφενός η προέλευση, τα είδη, τα δομικά στοιχεία και τα χαρακτηριστικά των νανουρισμάτων και αφετέρου η επίδραση που έχουν τα νανουρίσματα στη σωματική, κοινωνικοσυναισθηματική, γλωσσική ανάπτυξη καθώς και στην επικοινωνία μητέρας-παιδιού. Για τον λόγο αυτό, διεξήχθη μια έρευνα, στην οποία συμμετείχαν οι γονείς είκοσι (20) παιδιών, με την συμπλήρωση ενός ερωτηματολογίου, για να διαπιστωθεί κατά πόσο τα νανουρίσματα επιδρούν και επηρεάζουν την ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού. Τα συμπεράσματα της εργασίας αυτής, δείχνουν πως τα νανουρίσματα γαληνεύουν την ψυχή ενός παιδιού, πως ενεργούν θετικά στην αγωγή του παιδιού και τέλος έχουν θετικά αποτελέσματα στην ολόπλευρη ανάπτυξή του.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	6
<u>Κεφάλαιο 1^ο</u>	
1.1 Η προέλευση του νανουρίσματος.	11
1.2 Εκφάνσεις νανουρίσματος.	17
1.3 Δομικά στοιχεία των νανουρισμάτων.	18
1.4 Χαρακτηριστικά νανουρισμάτων.	23
<u>Κεφάλαιο 2^ο</u>	
2.1 Τα νανουρίσματα και η επίδραση τους στη σωματική ανάπτυξη του παιδιού.	28
2.2 Τα νανουρίσματα και η επίδραση τους στην κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού.	30
2.3 Τα νανουρίσματα και η επίδραση τους στη λεκτική ανάπτυξη του παιδιού.	33
2.4 Τα νανουρίσματα και η επίδραση τους στην επικοινωνία μητέρας-παιδιού.	35
<u>Κεφάλαιο 3^ο</u>	
Τα νανουρίσματα: Από την αρχαιότητα στο σήμερα.	38
<u>Κεφάλαιο 4^ο</u>	
Έρευνα	41
4.1 Καταγραφή ομάδων	41
4.2 Οριοθέτηση	41
4.3 Σκοπός έρευνας	41
4.4 Κοινωνική ανάγκη έρευνας	42
4.5 Διαμόρφωση υπόθεσης έρευνας	42
4.6 Περιγραφή ορίων της έρευνας	42
4.7 Περιγραφή διαδικασίας	43
4.8 Υλικά	43
4.9 Πίνακες ποσοστών	44
4.10 Επεξεργασία στοιχείων με στατιστική	46
4.11 Συμπεράσματα της έρευνας	50

4.12 Συμπληρωματική έρευνα	51
Επίλογος	52
Βιβλιογραφία	53
Παράρτημα	55

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μέσα από αυτήν την εργασία θα επιδιώξουμε να εξετάσουμε τη στενή σχέση του παιδιού με τη μητέρα που είναι πανταχού παρούσα στα νανουρίσματα και που είναι αυτή που φέρνει το παιδί σε επαφή με τη μητρική γλώσσα, το γλωσσικό κώδικα επικοινωνίας, το ρυθμικό ήχο, και το εισάγει παράλληλα στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον, με την τέχνη του λόγου και του ήχου.

Πρωταρχικό μέλημα του παιδιού είναι να μονοπωλεί το ενδιαφέρον της μητέρας του, που αποτελεί γι' αυτό το πιο σημαντικό του πρόσωπο. Και εδώ θα χρειαστούμε τη βοήθεια της ψυχολογίας και ιδιαίτερα της ψυχολογίας του βάρθους, για να στηρίξουμε την άποψη ότι η πιο ευτυχισμένη στιγμή του παιδιού είναι η δυαδική σχέση. Κρίνουμε απαραίτητο να επιχειρήσουμε μια μικρή απεικόνιση της ψυχικής ανάπτυξης του παιδιού.

Η μάνα είναι για το παιδί το πιο σημαντικό πρόσωπο, καθώς είναι το πρώτο πρόσωπο που αντικρίζει το παιδί όταν έρθει στη ζωή, για αυτό το λόγο ονομάζουμε τη μητέρα <<πρώτο ερωτικό αντικείμενο>> (Freud, 1920). Το παιδί έχει ιδιαίτερη προσκόλληση στη μητέρα, αυτή όμως η ιδανική σχέση μητέρας-παιδιού δεν έχει μεγάλο χρόνο ζωής, εφόσον θα παρέμβει ο πατέρας ή το όνομα του πατέρα ή ο νόμος του πατέρα, θα απαγορευτεί η αιμομικτική σχέση, που είναι η σχέση του φαντασιακού (imaginaire) και η μητέρα ως πρώτο ερωτικό αντικείμενο για το παιδί θα απωθηθεί στο ασυνείδητό του, δίνοντας τη θέση της στο υποκατάστατό της σε μία σειρά συμβόλων που την ανακαλούν. Η πατρική φιγούρα, παρόλο που είναι στερητική, απαγορευτική, οδυνηρή, με την παρέμβαση της λειτουργεί ευεργετικά για το παιδί, καθώς το βοηθά να χειραφετηθεί και να αποκτήσει τις αρετές της υποκειμενικότητας, της μοναδικότητας και να γίνει ομαλά η ένταξη του στην οικογένεια.

Ο ψυχοκοινωνιολόγος Gerard Mendel¹ (Mendel, 1968) ανιχνεύει και ερμηνεύει τη μετέπειτα συμπεριφορά μας με βάση τις πρώτες εσωτερικεύσεις του μητρικού μορφοειδώλου (image maternelle), που δεχόμαστε κατά την παιδική ηλικία. Η

---

¹ Mendel, G. (1968), *La revolte contre le pere*. Payot, Paris. Από το βιβλίο του Χ. Τζούλη. Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας – από τη θεωρία στην πράξη. Γιάννενα. 1997.

λιβιδινική (Libidinale) στροφή προς τη μητέρα, που τη θεωρούμε ως πηγή της ζωής, της αγάπης, της θαλπωρής, των διαφόρων αισθητηριακών ικανοποιήσεων και η δωρηματική απόκριση της μητέρας σ' αυτές τις ανάγκες-επιθυμίες (Bosoine-desir) πρόκειται να εσωτερικευτούν, να προσωποποιηθούν και να ενωθούν στο ασυνείδητο, σ' ένα μορφοείδωλο της "καλής" μητέρας (image de la mere "Bonne"). Αν συμβεί το αντίθετο, αν έχουμε ματαιώσεις και στερήσεις των επιθυμιών και αναγκών στην παιδική ηλικία, εσωτερικεύουμε, προσωποποιούμε και ενώνουμε στο ασυνείδητο μας το μορφοείδωλο της "κακής" μητέρας (image de la mere "mauvais" (Lemaire, 1977)².

Βγαίνει το παιδί από τη δυαδική σχέση και εισάγεται στο οιδιπόδειο, που είναι ο πιο δύσκολος σταθμός της παιδικής ανάπτυξης, είναι ο πυρήνας των νευρώσεων (Freud, 1920)³. Στη συγκεκριμένη φάση το παιδί συμπεριφέρεται αντιφατικά και με αντικρουόμενα συναισθήματα απέναντι στους γονείς του, αισθήματα μίσους και αγάπης, με συνέπεια να στρέφεται κατά κύριο λόγο στο γονέα του αντίθετου φύλου. Όμως με την έξοδό του από το οιδιπόδειο, ξεκινά να ταυτίζεται με τον ομόφυλο γονέα. Εν κατακλείδι, η βρεφική και νηπιακή ηλικία του παιδιού μπορεί να χαρακτηριστεί ως περίοδος ενδοψυχικών συγκρούσεων, καθώς το Εκείνο έχει χαρακτήρα ευχαριστιακό και συγκρούεται με το Εγώ που υπακούει στην αρχή της πραγματικότητας.

Από άποψη γνωστικής ψυχολογίας το παιδί της προσχολικής ηλικίας βρίσκεται στο προσυλλογιστικό στάδιο. <<Η σκέψη του είναι ατελής και χρησιμοποιεί προέννοιες, η νόηση του έχει χαρακτήρα πραξιακό, και αντιλαμβάνεται τις συγκεκριμένες πράξεις από τις οποίες δεν ελευθερώνεται εύκολα. Άλλο η διανοητική γνώση, που απαιτεί διαφορετικά λογικά σχήματα, τα οποία διευκολύνουν τα παιδιά, κι άλλο η αισθητική γνώση, η όποια ταμιεύεται τουλάχιστον πρωτογενώς, από τις σωματικές αισθήσεις>> (Τζούλης, 1997,

---

² Lemaire, A. (1977), *Jaques Lacan, Rierre Martaga*. Bruxelles. Από το βιβλίο του Χ. Τζούλη. Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας – από τη θεωρία στην πράξη. Γιάννενα. 1997. Σελ. 172

³ Freud, S. A. (1920). *General Introduction to Psychoanalysis*. N.Y. : Washigton Square Press. (Originally published 1920). Pp 311.

σελ.192)⁴. <<Δυστυχώς, έχουμε παγώσει την αισθαντικότητα και το ποιητικό αντίκρισμα του κόσμου, που φύσει διαθέτει το παιδί, όπως έχουμε αμβλύνει ή και αδρανοποιήσει τη δημιουργική του σχέση, δουλεύοντας στον βωμό της νοησιαρχίας και αφήνοντας απ' έξω άλλες ριζικές δημιουργικές δυνάμεις του παιδιού όπως είναι η φαντασία, το όνειρο, το συναίσθημα και άλλες >> (Τζούλης, 1996, σελ.92)⁵.

Η σωστή ανατροφή και ενηλικίωση του παιδιού κατά κύριο λόγο επιτυγχάνονται με την αγάπη της μάνας , τη στοργή, την ευγένεια και την πολύτιμη επικοινωνία με το παιδί της. Η αγάπη έχει πρωταρχικό ρόλο στη ζωή του παιδιού όπως και η τροφή. Γι' αυτό και, σύμφωνα με την ψυχολογία, τα παιδικά μας χρόνια, ανάλογα με την ποιότητα που τα χαρακτηρίζει, αποβαίνουν η μήτρα της μετέπειτα ψυχικής μας αυτάρκειας και ισορροπίας ή των ταλαιπωριών και της δυσπραγίας μας (Spitz, 1954)⁶.

Η ψυχολογία του παιδιού γνωστοποιεί ότι τα πρώτα χρόνια της ζωής είναι κομμάτι της μάνας. Λειτουργεί ως προέκταση και συνέχιση αυτής. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, το παιδί να ζει μέσα από τη μάνα αφού είναι το μόνο πρόσωπο που προσφέρει σιγουριά και αυτάρκεια και έτσι ταυτίζεται μαζί της, συλλειτουργεί και τρέφεται ψυχοσωματικά από αυτή.

Αξίζει να γίνει λόγος και στη δημοτική ποίηση, που τονίζει το σημαντικό ρόλο της μάνας στην οικογένεια. Ιδιαίτερα το μητρικό νανούρισμα λειτουργεί καταλυτικά στην εξέλιξη και απαρτίωση του παιδιού.

Βασικός στόχος της εργασίας είναι να τονισθεί η συμβολή των προγόνων μας, που χωρίς να ξέρουν ψυχολογία και παιδαγωγική, φρόντιζαν για τον χαρούμενο και

---

⁴ Τζούλης, Χ. (1997), *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας- από την θεωρία στην πράξη*. Γιάννενα. Σελ. 192.

⁵ Τζούλης, Θ. (1996), *Ψυχανάλυση και Λογοτεχνία*. Εκδόσεις Οδυσσέας. Αθήνα. Σελ.94.

⁶ Spitz,R, A. (1954), *Genese des premieres relations objectales*. Revue Franc. De Psychanal., XVIII, No 4. (14-16).

ήρεμο ύπνο των παιδιών τους. Τα κοιμίζαν μέσα στην αγκαλιά τους και με τα νανουρίσματα έπλαθαν ιδανικούς κόσμους και πολιτείες.

Μέσα από αυτή την εργασία λοιπόν, καλούμαστε να ερευνήσουμε κατά πόσο τα νανουρίσματα καταλαμβάνουν κεντρική θέση από το παρελθόν έως και σήμερα. Η εργασία μας είναι διαρθρωμένη σε τέσσερα μέρη :

Το πρώτο μέρος αποτελείται από τρία κεφάλαια, στα οποία παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά των νανουρισμάτων και η επίδρασή τους στα παιδιά.

Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει τη μέθοδο της εργασίας, η οποία έχει ως σκοπό να ερευνήσει αν οι γονείς χρησιμοποιούν τα νανουρίσματα για να αποκοιμίσουν τα παιδιά τους.

Το τρίτο μέρος περιλαμβάνει την παρουσίαση και ανάλυση των ευρημάτων.

Το τέταρτο και τελευταίο μέρος περιλαμβάνει τα συμπεράσματα της εργασίας, καθώς και την συμπληρωματική έρευνα και κλείνουμε με την Ελληνική και ξένη βιβλιογραφία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Η λέξη νανούρισμα προέρχεται από το ρήμα νανουρίζω (αποκοιμίζω νήπιο με νανούρισμα, γλυκοκοιμίζω) και δηλώνει δίστιχες, κατά κανόνα, ποιητικές συνθέσεις (Ακριτόπουλος, 1993)⁷, που στηρίζονται στον ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο και διέπονται από αργό ρυθμό (Αυδίκος, 1996)⁸. Η δίστιχη μορφή του είναι κλασική για τη λαϊκή δημιουργία και στηρίζεται στο αρχέτυπο λαϊκό τυπολογικό εκφραστικό μέτρο (Αυδίκος, 1996)⁹, που η δημιουργία του γινόταν κάτω από ορισμένες συνθήκες και εξυπηρετούσε συγκεκριμένες ανάγκες. Έτσι διαρκούσε τόσο, όσο απαιτείτο για να αποκοιμηθεί το παιδί με αποτέλεσμα κατά περίπτωση να προστίθενται, από τη μητέρα αυτοσχέδιοι στίχοι ή να αφαιρούνται. << Όταν το παιδί καθυστερούσε να κοιμηθεί, η ποιοτική σύνθεση μάκραινε>> (Κυριακίδης, 1965, σελ.280)¹⁰.

Τα νανουρίσματα που με την πάροδο του χρόνου έχουν ονομαστεί ως: ναναρίσματα ή νανουρίσματα, ταχταρίσματα, λαχνίσματα, πρωτοβαδίσματα, κυκλικά παιχνίδια, χελιδονίσματα, κάλαντα. Είναι τραγούδια συνθεμένα με μητρική στοργή και τρυφερότητα και στοχεύουν στη δημιουργία της ηρεμίας. Μέσα από αυτά φαίνεται η αγάπη της μάνας. Περικλείουν στο περιεχόμενό τους, τους πόθους, τα όνειρα και τις αγωνίες ή τις προσδοκίες της. Τα λόγια της μάνας μένουν στο ασυνείδητο του παιδιού ως μνήμες-αναμνήσεις.

Τα μικρά παιδιά από τα πρώτα κιάλας βήματα της ζωής τους θα έρθουν σε επαφή με τη μαγεία που κρύβει η ελληνική λαϊκή παράδοση. Είναι λοιπόν πολύ σημαντικό να ακούν τα παιδιά σ' αυτή την τρυφερή ηλικία παιδικά τραγούδια και ποιήματα,

---

⁷ Ακριτόπουλος, Α. (1993), *Η ποίηση για παιδιά και νέους*. Αθήνα. Σελ. 119.

⁸ Αυδίκου, Ε. (1996), *Το παιδί στην παραδοσιακή και στην σύγχρονη κοινωνία*. Αθήνα. Σελ. 260.

⁹ Αυδίκου, Ε. (1996), *Το παιδί στην παραδοσιακή και στην σύγχρονη κοινωνία*. Αθήνα. Σελ. 260.

¹⁰ Κυριακίδης, Στ. (1965), *Ελληνική Λαογραφία*. Αθήνα. Σελ. 280.

νανουρίσματα, ταχταρίσματα, να δένουν μ' αυτά το λόγο τους, να τρέφουν το συναισθηματικό τους κόσμο και να έχουν την πρώτη επαφή με την τέχνη. Η μητέρα αρχικά και η (ο) βρεφονηπιοκόμος στη συνέχεια είναι αυτοί που θα εισαγάγουν το παιδί στο χώρο της τέχνης.

Μέσα από αυτές τις μελωδίες που είναι γεμάτες αγάπη μπορούν να γνωρίσουν καλύτερα τον κόσμο των μεγάλων, τις λύπες και τις χαρές της μάνας, που στην ηλικία αυτή έχει κυρίαρχο ρόλο στη ζωή του παιδιού.

Τα νανουρίσματα από το παρελθόν έως και σήμερα καταλαμβάνουν κεντρική θέση μέσα στη νεοελληνική ποίηση και αποτελούν από μόνα τους κατηγορία των δημοτικών τραγουδιών. Τα θέματα των νανουρισμάτων είναι πολλά και ποικίλα και είναι γνωστά στον Ελλαδικό χώρο.

1.1 Η ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΟΣ

Όπως τονίσαμε εισαγωγικά στην εργασία μας, τα νανουρίσματα αποτελούν ένα μέρος του πλούτου της λαϊκής μας παράδοσης και δημιουργίας. Είναι ένα είδος της λαϊκής ποίησης με βαθιές τις ρίζες μέσα στο χρόνο, όπου μαζί με τα άλλα είδη συγκροτούν την Ελληνική δημοτική ποίηση.

Το δημοτικό νανούρισμα συνδέεται άμεσα με την ύπαρξη και συνέχεια της Ελληνικής φυλής και << εμπεριέχει τη συσσωρευμένη εμπειρία μιας αδιάσπαστης πολιτισμικής συνέχειας και αποτελεί την πιο αυθεντική έκφραση της ελληνικής λαϊκής κουλτούρας >> (Καψωμένος, 1996, σελ.18)¹¹. <<Είναι η συνέχεια άλλων παλαιών τραγουδιών και η επιβίωση πανάρχαιων ηθών και εθίμων που έχουν την αρχή τους σε πολύ παλιά χρόνια, πριν από την εποχή του Ομήρου ακόμη>> (Πολίτης, 1916, σελ.272)¹².

---

¹¹ Καψωμένου, Ε. Γ. (1996). *Δημοτικό τραγούδι. Μια διαφορετική προσέγγιση*. Αθήνα. Σελ. 18.

¹² Πολίτης, Ν.Γ. (1916). *Η παραχάραξις των εθνικών ασμάτων*, Λαογραφικά Σύμμεικτα. Τόμος Α'. Σελ. 272-274.

Το δημοτικό τραγούδι είναι η απρόσωπη ποιητική δημιουργία που γίνεται από το λαό κι εκφράζει τη λαϊκή ψυχή. Το ελληνικό δημοτικό τραγούδι αντιπροσωπεύει την πιο άμεση και, επομένως την πιο έγκυρη έκφραση του παραδοσιακού λαϊκού πολιτισμού της υπαίθρου. Στα δημοτικά τραγούδια περιλαμβάνονται και τα νανουρίσματα. Τα προσδιοριστικά στοιχεία, η πορεία και η εξέλιξη των νανουρισμάτων, ταυτίζονται με τα στοιχεία, την πορεία και την εξέλιξη των δημοτικών τραγουδιών και γενικότερα της λαϊκής μας παράδοσης και δημιουργίας. Γιατί τα ελληνικά νανουρίσματα <<δεν είναι μόνον ένας συνδυασμός ήχων για να κοιμηθεί το παιδί >> (Μιράσγεζη, 1980, σελ.74)¹³ και <<δεν εκφράζεται, μέσα από αυτά, μόνον η αγάπη, τα όνειρα, η σκέψη και τα ιδανικά της μάνας>> (Μιράσγεζη, 1980, σελ.77)¹⁴, αλλά <<εγκλείουν το σύνολο των προσδοκιών και των ονείρων της ελληνίδας μάνας και κατ' επέκταση του συνόλου του ελληνικού λαού >> (Τζούλης, 2000, σελ.158)¹⁵.

Το δημοτικό τραγούδι γνώρισε ακμή τα τετρακόσια χρόνια της Τουρκοκρατίας, τα πάθη και οι καημοί του Έλληνα εκφραζόταν μέσα από τραγούδια. Εξάλλου οι συνθήκες δεν επέτρεπαν την ύπαρξη της λόγιας ποίησης. Δεν μπορεί να παραληφθεί το γεγονός ότι τα νανουρίσματα εξέφραζαν τον καημό της μάνας για το ευτυχισμένο μέλλον του παιδιού της, που εκείνη την περίοδο φάνταζε μάλλον αβέβαιο και δυσοίωνο.

Με την έλευση της απελευθέρωσης, επηρεάστηκε αρνητικά η δημιουργία των δημοτικών τραγουδιών όχι όμως η συνήθεια των μητέρων να νανουρίζουν τα παιδιά τους. Τα νανουρίσματα που δημιουργήθηκαν εκείνα τα χρόνια ήταν μεταφερόμενα από στόμα σε στόμα και από γενιά σε γενιά, νέες παραλλαγές τους, καθώς επίσης και νέες δημιουργίες των μητέρων.

---

¹³ Μιράσγεζη, Μ. (1980), *Νεοελληνική Λογοτεχνία*. Τόμος 1^{ος}. Σελ. 74.

¹⁴ Μιράσγεζη, Μ. (1980), *Νεοελληνική Λογοτεχνία*. Τόμος 1^{ος}. Σελ. 77.

¹⁵ Τζούλης, Χ. (2000), *Ρίζες και πορεία του δημοτικού λόγου*. Γιάννενα. Σελ. 158.

Υπάρχουν πολύ λίγα στοιχεία που αφορούν την δημιουργία και την επιβίωση του νανουρίσματος, επειδή το δημοτικό νανούρισμα βίωσε τον αρνητισμό, την περιφρόνηση και την πολεμική των λογίων του Βυζαντίου. Εκείνη την περίοδο δεν έγινε προσπάθεια να καταγραφούν τα νανουρίσματα και όλα τα άλλα είδη της λαϊκής δημοτικής, καθώς οι λόγιοι πίστευαν ότι ήταν περιττό να ασχοληθούν με αυτά αφού ήταν ανούσια και ανάξια του επιπέδου τους. Αξίζει να επισημανθεί ένας ακόμα λόγος για την έλλειψη ενδιαφέροντος καταγραφής. Ο δημιουργός έδινε περισσότερη βαρύτητα στην έκφραση των συναισθημάτων, των σκέψεων, των αγωνιών και προτιμούσε να τα διαδώσει προφορικά από γενιά σε γενιά και όχι να τα καταγράψει. Η Μ. Μιράσγεζη (Μιράσγεζη, 1980)¹⁶ αναφέρει ότι ο Σατωβριάνδος αναρωτιέται αν είναι άραγε η απλοϊκότητα της γλώσσας της κούνιας που έκανε τους αρχαίους να μην διατηρήσουν τα αρχαία νανουρίσματα στα κείμενα ή το αναμφισβήτητο γεγονός ότι οι αρχαίοι άμοιροι της χριστιανικής θρησκείας που τίμησε τη γυναίκα και το παιδί δεν έδιναν και πολλή σημασία στην παιδική ηλικία.

Τα πρώτα νανουρίσματα των Βυζαντινών διαδόθηκαν προφορικά και με την πάροδο των χρόνων συγχωνεύτηκαν με αυτά των Μεταβυζαντινών Ελλήνων.

Πολλοί ποιητές μας, όπως ο Αριστοτέλης Βαλαωρίτης και ο Στέλιος Σπεράντζας, έγραψαν νανουρίσματα, εμπνεόμενοι από τα παλαιότερα λαϊκά νανουρίσματα, τα οποία εύκολα οικειοποιήθηκε ο λαός μας και οι μητέρες τα τραγούδησαν στα παιδιά τους.

Για να οριοθετήσουμε το δημοτικό νανούρισμα μέσα στον ευρύτερο χώρο της Ελληνικής Ποίησης, όπως και όλα τα είδη της δημοτικής μας ποίησης, παίρνουμε ως βάση τα στοιχεία που τη διακρίνουν:

A) σε απρόσωπη και προσωπική, που αναφέρεται στο δημιουργό της και τη σχέση του με το λογοτεχνικό έργο,

B) σε προφορική και γραπτή, που έχει σχέση με τον τρόπο μετάδοσής της από γενιά σε γενιά και

---

¹⁶ Μιράσγεζη, Μ. (1980), *Νεοελληνική Λογοτεχνία*. Τόμος 1^{ος}.

Γ) σε ποιητική και πεζογραφία, που μας αποκαλύπτει τη γλωσσοτεχνική της μορφή.

Από την άποψη αυτή το δημοτικό νανούρισμα ανήκει στην απρόσωπη προφορική ποίηση, γιατί είναι δημιούργημα του λαού, δημιούργημα της μάνας, που χρησιμοποιούσε το νανούρισμα και βοήθησε στην μετάδοση του μέσα στο χρόνο που έγινε από χείλη, σε χείλη και από τη μία γενιά στην άλλη. Η γλωσσοτεχνική του μορφή είναι απλή, ιδιότυπη, χωρίς κανόνες και περιορισμούς.

Η παράδοση των νανουρισμάτων στην Ελλάδα είναι μεγάλη. Η Ελληνίδα από τους αρχαίους χρόνους αποκοίμιζε το παιδί της με τα <<βαυκαλήματα>>. Τις ωδές αυτές οι αρχαίοι μας πρόγονοι ονόμαζαν <<καταβαυκαλήσεις>>. Λέγεται ότι μόνο στην αρχαία Σπάρτη, στην εποχή του Λυκούργου, δεν επέτρεπαν στην μάνα να νανουρίσει το βρέφος της, ούτε να το ησυχάσει όταν έκλαιγε. Οι άρχοντες πίστευαν ότι με το κλάμα έφευγε ο θυμός.

Η πρώτη αναφορά για τη χρησιμότητα του λικνίσματος των μικρών παιδιών και για τον τρόπο που τα αποκοίμιζαν γίνεται από τον Πλάτων στους <<Νόμους>> . Επιπλέον αναφορές στα νανουρίσματα γίνονται στο Φιλοκτήτη του Σοφοκλή και στον Ορέστη του Ευριπίδη.

Ο ύπνος για το δημοτικό τραγούδι είναι ένα είδος σωματοποιημένου θεού, με πολλές ιδιότητες. <<Ακόμη και στις γενικές γραμμές δεν διαφέρει, από την αντίληψη του Ομήρου, που η μάνα παρακαλεί τον ύπνο να της κοιμήσει το παιδί και τάξει να του χαρίσει, ως αντάλλαγμα της εκδούλευσής του αυτής, τη Βενετία, τη Χίο και την πόλη, θυμίζει την Ήρα στην Ιλιάδα που παρακαλεί τον Ύπνο να κοιμήσει το Δία και αυτή ως αντάλλαγμα θα του χαρίσει δώρα>> (Μιράσγεζη, 1980, σελ.45)¹⁷.

---

¹⁷ Μιράσγεζη, Μ. (1980), *Νεοελληνική Λογοτεχνία*. Αθήνα. Τόμος 1^{ος}. Σελ. 45.

Οι ελάχιστες πληροφορίες, που αφορούν σήμερα τα νανουρίσματα, προέρχονται κυρίως από ερασιτέχνες λαογράφους που <<φρόντιζαν να εντάσσουν στις μονογραφίες τους και τα νανουρίσματα>> (Αυδίκος, 1996, σελ.258)¹⁸.

Στα νανουρίσματα δόθηκαν διάφορες ονομασίες ανάλογα με τον χρόνο ή τον τόπο που αυτά δημιουργήθηκαν. Αναφέρουμε, συγκεντρωτικά, τις εξής: *Άσματα παιδικά, βαυκαλήματα ή καταβαυκαλήσεις, μινυρίσματα, βαυκαλίσματα, κανακίσματα, νενιάσματα, νιανία, υπνωτικά, νάναρα, νανουρίσματα ή ναναρίσματα*, όρο που υιοθετούμε ως αντιπροσωπευτικότερο αφού προήλθε από την αρχική συλλαβή νανα, που πρωτολένε τα ίδια τα βρέφη τις στιγμές που νυστάζουν ή αυτονανουρίζονται. Επειδή τις περισσότερες φορές τ' αποκοιμιστικά αυτά τραγούδια αρχίζουν με τη λέξη <<νάνι, νάνι, νάνι>>, που στη νηπιακή γλώσσα σημαίνει τον ύπνο, το κοίμισμα, τα τραγούδια αυτά πήραν το όνομα <<νανουρίσματα>>. Επίσης από τη λέξη <<νανούδι>> ή <<νανούρι>>, που σημαίνει όχι μόνο την κούνια του βρέφους, το λίκνο, αλλά το ίδιο το βρέφος στη κούνια, ιδίως όταν είναι κανακάρικο και πολυχαϊδεμένο παιδί. <<Ναναρίστρα>>, λέγεται η μάνα που έχει γλυκιά, απαλή φωνή και γνωρίζει πολλά νανουρίσματα. Θεωρούσαν ότι τα νανουρίσματα δεν ηρεμούσαν απλά τα μωρά, αλλά τα διαβεβαίωναν παράλληλα ότι η μητέρα τους βρισκόταν στο πλευρό τους. Η παρουσία της μητέρας έκανε το μωρό να αισθάνεται ασφαλές και έτσι ασυναίσθητα το έπαιρνε ο ύπνος. Μαζί με τα νανουρίσματα, οι μαμάδες στην Αρχαία Ελλάδα χρησιμοποιούσαν κρόταλα (κουδουνίστρες). Τις έφτιαχναν από πηλό σε σχήμα ζώων, με μακριά λαβή και έβαζαν μέσα μικρές πέτρες. Το πρώτο κρόταλο λέγεται πως κατασκευάστηκε από τον Αρχύτα τον Πυθαγόρειο, στενό φίλο του Πλάτωνα.

Τα νανουρίσματα είναι απλά αυτοσχέδια τραγούδια, διαφέρουν ανάλογα με τον τόπο καταγωγής τους και διακρίνονται σε απλά και σε αυτά που έχουν περίτεχνη σύνθεση, <<τραγούδια κατεξοχήν των μανάδων για τα μωρά τους, συνθεμένα με μητρικό γλυκασμό, στοργή και τρυφερότητα, με δικαιολογημένες υπερβολές και

---

¹⁸ Αυδίκου, Ε. (1996), *Το παιδί στην παραδοσιακή και στην σύγχρονη κοινωνία*. Αθήνα. Σελ. 258.

ελπίδες>> (Μπάντη, 1997, σελ.94)¹⁹. Είναι τραγούδια σιγανά, μονότονα, που άδονται μελωδικά με ρυθμικές κινήσεις, διαφέρουν από τον ήχο των άλλων δημοτικών τραγουδιών και συνοδεύονται από απαλό λίκνισμα του βρέφους στην αγκαλιά ή στην κούνια του. Τα νανουρίσματα περιέχουν τις ελπίδες, τις προσδοκίες και τα όνειρα της μάνας για τη μελλοντική ευτυχία του παιδιού της, σφικτά δεμένα με μια δική τους γλυκιά μουσική και μελωδία.

Οι έγνοιες, οι καημοί, οι ανησυχίες, τα όνειρα και οι προσπάθειες της μάνας που αφορούν το μέγλωμα των παιδιών εκφράζονται μέσα από τα νανουρίσματα. Εκτός από τα παραπάνω, στα νανουρίσματα κρύβονται ιδιαίτερα ψυχολογικά στοιχεία και στοιχεία παιδαγωγικής. <<Κρύβουν την προσπάθεια της μάνας να δώσει τα πρώτα μαθήματα με απλό και κατανοητό τρόπο>> (Κυριακίδης, 1990, σελ.30-31)²⁰.

Πολλές φορές ο όρος νανουρίσματα ταυτίζεται με τον όρο ταχταρίσματα και αυτό βέβαια, όχι άδικα, διότι <<κατά μεν το περιεχόμενο ουδόλως διαφέρει από τα νανουρίσματα, έχουν όμως πολύ ζωηρό το ρυθμό και ανάλογο προς τις χορευτικές κινήσεις>> (Κυριακίδης, 1990, σελ.31)²¹, και είναι και αυτά <<σύντομα μικρά τραγουδάκια γεμάτα από τη μεγάλη χαρά της μάνας που της δίνει η παρουσία του παιδιού της>> (Μιράσγεζη, 1980, σελ.80)²².

Η ειδοποιός διαφορά ανάμεσα στα νανουρίσματα και στα ταχταρίσματα είναι ο χρόνος, ο τόπος και ο τρόπος που τραγουδιούνται. Τα νανουρίσματα τραγουδιούνται αποκλειστικά τη στιγμή που η μάνα βάζει για ύπνο το παιδί της στη κούνια ή το κρεβάτι του και συνεχίζονται μέχρι να αποκοιμηθεί, ενώ τα ταχταρίσματα, που έχουν περισσότερο μορφή διασκέδασης ή παιχνιδιού, τραγουδιούνται σε κάθε επαφή της μάνας με το παιδί. Σε πολλές περιπτώσεις, όταν

---

¹⁹ Μπάντη, Λ. (1997), *Τα λαϊκά νανουρίσματα ως ποιητικό είδος*. Σελ.94.

²⁰ Κυριακίδης, Στ. (1990), *Το δημοτικό τραγούδι*. Αθήνα. Σελ. 30-31.

²¹ Κυριακίδης, Στ. (1990), *Το δημοτικό τραγούδι*. Αθήνα. Σελ. 31

²² Μιράσγεζη, Μ. (1980), *Νεοελληνική Λογοτεχνία*. Τόμος 1^{ος}. Σελ. 80.

το παιδί είναι ανήσυχο, το νανούρισμα της μάνας συνοδεύεται με ταχτάρισμα για να <<επιφέρει καταπραϊντικό και υπνοφόρο αποτέλεσμα στο νευρικό σύστημα του>> (Σπεράντζας, 1994, σελ.209)²³.

1.2 ΕΚΦΑΝΣΕΙΣ ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΟΣ

Η διαίρεση και κατάταξη των δημιουργημάτων της δημοτικής μας ποίησης, σε είδη και κατηγορίες, <<παρουσιάζει αντικειμενικές δυσκολίες που συνδέονται με την ποικιλία των κριτηρίων που λαμβάνονται υπόψη>> (Καψωμένος, 1996, σελ.21-22)²⁴. Όσον αφορά τα κριτήρια για την ταξινόμηση των δημοτικών τραγουδιών, υπάρχει διχογνωμία ανάμεσα στους μελετητές και τους εκδότες τους. Άλλοτε κατατάσσουν τα τραγούδια με βάση τις κοινωνικές εκδηλώσεις που συνοδεύουν και τη λειτουργία τους σ' αυτές όπως του γάμου, μοιρολόγια, νανουρίσματα και άλλοτε με βάση το θέμα τους όπως ιστορικά, ερωτικά, κλέφτικα. (Τζούλης, 2000)²⁵.

Με κριτήρια μορφής μπορούν να διαιρεθούν σε τέσσερες κατηγορίες:

1. Αρχικά υπάρχουν τα ελεύθερα, δηλαδή κατά κανόνα μη έμμετρα νανουρίσματα, που αυτοσχεδιάζονται βάσει παραδοσιακών σχημάτων.
2. Τα περιστασιακά νανουρίσματα, κείμενα από ανώνυμους ποιητές που ταιριάζουν στα προσωπικά τους βιώματα.
3. Υπάρχουν δίστιχα ομοιοκατάληκτα νανουρίσματα.
4. Υπάρχουν καθιερωμένα θέματα και μοτίβα, που απαντούν, υπό σχετικά σταθερή μορφή, σε εκτεταμένες περιοχές ή σε περιορισμένες ή και σ' όλο το πανελλήνιο.

Ο αυτοσχεδιασμός έχει πρωταρχικό ρόλο στα νανουρίσματα, όσον αφορά το ταίριασμα των θεμάτων που απευθύνονται σ' ένα συγκεκριμένο νεογέννητο. Σε

---

²³ Σπεράντζας, Σ.(1994). *Το νανούρισμα* . Περ. Το δημοτικό τραγούδι. Τ.48. Σελ 209.

²⁴ Καψωμένος, Ε. Γ.(1996). *Δημοτικό τραγούδι. Μια διαφορετική προσέγγιση*. Αθήνα. Σελ. 21-22.

²⁵ Τζούλης, Χ. (2000), *Ρίζες και πορεία του δημοτικού λόγου*. Γιάννενα. Σελ. 22.

αυτό το σημείο θα ήταν χρήσιμο να αναφερθεί, ότι εκτός από τον αυτοσχεδιασμό υπάρχουν και άλλα θέματα και μοτίβα. Ο λαϊκός ποιητής με αυτά ως βάση και με δικές του τροποποιήσεις δημιουργεί το δικό του νανούρισμα. Όμως, υπάρχουν και καθιερωμένα θέματα και μοτίβα, τα οποία κατευθύνουν το ποιητή να ακολουθήσει κάποιους άξονες, όπως τον κοινωνικό, τον ψυχολογικό, τον φιλοσοφικό καθώς και τον παιδαγωγικό άξονα. Έτσι ο λαϊκός ποιητής τους επιβεβαιώνει και με δικές του τροποποιήσεις, δημιουργεί το δικό του νανούρισμα, όπως άλλωστε συμβαίνει και με όλα τα δημοτικά τραγούδια.

Ο Ε. Αυδίκος (Αυδίκος, 1996)²⁶, ομαδοποιεί τα δημοτικά νανουρίσματα σύμφωνα με το περιεχόμενο και τις προσδοκίες που περιέχουν, σε:

1. Νανουρίσματα παράκλησης για καλό ύπνο
2. Νανουρίσματα δυαδικής συναισθηματικής σχέσης μάνας-παιδιού
3. Νανουρίσματα των ονείρων της μάνας
4. Νανουρίσματα που εμπεριέχουν έντονο το στοιχείο της μετανάστευσης
5. Νανουρίσματα του προβληματισμού της μάνας για το γάμο και το μέλλον του παιδιού της και
6. Νανουρίσματα αγωνίας για μόρφωση, επιτυχία και αποκατάσταση του.

Τέλος δεν θα ήταν υπερβολή να αναφερθεί πως το δημοτικό νανούρισμα επειδή έχει στοιχεία και βιώματα στο περιεχόμενό του από την καθημερινή ζωή, ανήκει στα τραγούδια της ζωής, όπως είναι τα τραγούδια της γέννησης, της αγάπης, του γάμου, του θανάτου.

1.3 ΔΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΩΝ ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΩΝ

Με αφορμή την ικανοποίηση μιας βασικής βιολογικής ανάγκης, δηλαδή του ύπνου, το νανούρισμα επιδρά στο παιδί καταλυτικά, του μεταφέρει ηρεμία, στοργή

---

²⁶ Αυδίκος, Ε. (1996), *Το παιδί στην παραδοσιακή και στην σύγχρονη κοινωνία*. Αθήνα. Σελ. 258

και αγάπη και έτσι, χτίζει και ενδυναμώνει τη σχέση ανάμεσα στο παιδί και στη μάνα.

Το πρώτο στοιχείο είναι ο χώρος που γεννιέται και αναπτύσσεται αυτή η σχέση. Ένα ιδιαίτερο μέρος (δωμάτιο) του σπιτιού που επικρατεί ησυχία, είναι ζεστό και όλα είναι προσαρμοσμένα στις ανάγκες του παιδιού. Οι περισσότεροι γονείς φροντίζουν το παιδικό δωμάτιο να είναι άνετο και προσαρμοσμένο στις ανάγκες του παιδιού, χώρος γεμάτος χρώμα και αγάπη. Στη σημερινή εποχή, ιδιαίτερα οι νέοι γονείς αντιμετωπίζουν με ιδιαίτερη επιμέλεια την διαμόρφωση του χώρου που θα φιλοξενήσει το παιδί τους. <<Αν τα ρουχαλάκια και τα σκεπάσματα οφείλουν να είναι απαλά, θυμίζοντας στο βρέφος την τρυφερότητα της μητρικής αγκαλιάς, είναι και τα χρώματα, είναι και τα σχέδια, είναι και τα στοιχεία της διακόσμησης του περιβάλλοντος χώρου πηγή ερεθισμάτων γι' αυτό. Από τη στιγμή που το βρέφος θα κοιτάξει με τα έκπληκτα μάτια του το θαύμα της ζωής, αρχίζει να απομυζά και να αποθηκεύει στις αισθήσεις του την αισθητική που το περιβάλλει (.....). Η αρμονία γίνεται και δική του αρμονία (.....). Η μουσική των χρωμάτων συνθέτει στο πεντάγραμμο του βρέφους τη δική της υποσυνείδητη συμφωνία. Και εξαρτάται από τους γονείς αν δώσουν την προσωπική τους <<νότα>> στην ποιότητα της συμφωνίας αυτής>> (Ανώνυμος, 1994, σελ.4)²⁷. Εδώ το παιδί διαμορφώνει τις πρώτες οπτικές και ακουστικές εικόνες και αρχίζει να θεμελιώνεται η προσωπικότητά του. Στο χώρο αυτό το παιδί κάνει τους πρώτους του διαλόγους, συζητήσεις και όνειρα για το μέλλον, που είναι κατανοητά μόνο από τη μάνα και το παιδί, που έχουν το δικό τους κώδικα επικοινωνίας. <<Το παιδί βέβαια δεν αντιλαμβάνεται αρχικά παρά μόνο τη μαγική μητρική σηματοδοσία, αλλά αυτή η μυστική τάση της μητέρας είναι επενδυμένη με τα χαρακτηριστικά του ανθρώπινου είδους :το λόγο, την ανθρώπινη κλίμακα συναισθηματικών αντιδράσεων, τους ιδιαίτερους μορφασμούς, τις κινήσεις>> (Φράγκος, 1983, σελ.35)²⁸. Στοιχεία τα οποία <<απωθούνται στο ασυνείδητο του, που ως γνωστόν διαμορφώνεται στην

---

²⁷ Ανώνυμος . (1994) , *Ελάτε να σας δείξω το δωμάτιό μου. Το παιδί μου και εγώ*. Σελ . 4.

²⁸ Φράγκος, Χ. (1983), *Βασικές παιδαγωγικές θέσεις*. Αθήνα. Σελ. 35.

παιδική ηλικία, και αργότερα όλα αυτά τα απωθημένα θα αποτελέσουν μηχανισμούς άμυνας, ηθικά κίνητρα, καθώς το παιδί δεν θα θέλει να διαψεύσει τα όνειρα και τις προσδοκίες της καλής μάνας >> (Τζούλης, 2000, σελ.158)²⁹. Είναι ο χώρος που μπαίνουν τα πρώτα θεμέλια της επικοινωνίας του παιδιού με πρόσωπα και πράγματα. <<Η σχέση παιδιού-χώρου ενεργοποιεί, στα πλαίσια της καθημερινής ζωής, μηχανισμούς επικοινωνίας με το περιβάλλον, που περιλαμβάνουν στάδια:

-παρατήρησης

-αναγνώρισης

-ερμηνείας και αφομοίωσης του κόσμου και των φαινομένων και

-έκφρασης του παιδιού στο περιβάλλον, που συνήθως συνεπάγεται παρεμβάσεις στο χώρο.

Οι μηχανισμοί αυτοί, ενεργοποιούμενοι στα πλαίσια μιας διαδικασίας αγωγής, μπορούν να ενταχθούν συστηματικά σε μια δημιουργική επαφή του παιδιού με το περιβάλλον του και να αποτελέσουν μέσο για την υποστήριξη των διαδικασιών μάθησης, όσο και, συνολικότερα, της διαδικασίας ανάπτυξης του παιδιού>> (Γερμανός, 1993, σελ.34)³⁰.

Σε αυτό το σημείο, χρειάζεται να γίνει μνεία, ότι σε αγροτικές, πολυμελείς και όχι τόσο εύπορες οικογένειες είναι λογικό ο χώρος του παιδιού να είναι περιορισμένος, ακόμη και μία γωνία του σπιτιού παρόλα αυτά επαρκεί για τη μάνα και το παιδί να αναπτύξουν τη δική τους επικοινωνία και σχέση .

Το δεύτερο στοιχείο είναι τα ίδια τα νανουρίσματα. Τα νανουρίσματα που σε συνδυασμό με το χώρο, τους πρωταγωνιστές τους μάνα-παιδί, τη μορφή τους –

---

²⁹ Τζούλης, Χ. (2000), *Ρίζες και πορεία του δημοτικού λόγου*. Γιάννενα. Σελ. 158.

³⁰ Γερμανός, Δ. (1993), *Χώρος και διαδικασίες αγωγής. Η παιδαγωγική ποιότητα του χώρου*. Αθήνα. Σελ.34.

δίστιχα με <<εσωτερική και εξωτερική ομοιοκαταληξία>> (Κουλεντιανός, 1994, σελ.21)³¹,

Ύπνε που παίρνεις τα παιδιά, έλα πάρε και τούτο

μικρό μικρό σου το 'φερα, μεγάλο φέρε μου το,

την παρήχηση,

Νάνι νάνι το μωρό μου

νάνι νάνι το μικρό μου

κυρίως φωνηέντων

Ναν' ω, ω, ω, ω, ω, ω...

Ναν' ω, ω, ω, ω, ω, ω...

<<προκαλούν ακουστικές εικόνες και δημιουργούν μελωδικό πλαίσιο με σταθερή ένταση>> (Αυδίκος, 1996, σελ.261)³² δημιουργώντας έτσι κατάλληλο περιβάλλον και ατμόσφαιρα ηρεμίας και σιγουριάς.

Το τρίτο στοιχείο που ενδυναμώνει τη διαπροσωπική σχέση, μάνας-παιδιού, και καταδεικνύει και την αξία των νανουρισμάτων, είναι το περιεχόμενό τους. Περιεχόμενο, που παρ' όλο που είναι απλό, λιτό και κατανοητό είναι πλούσιο σε συναίσθημα. Μέσα απ' αυτό εκφράζονται τα όνειρα, οι αγωνίες και οι προβληματισμοί της μάνας. Κάθε μάνα με το δικό της προσωπικό και ιδιαίτερο ύφος, χρησιμοποιεί το νανούρισμα πρωτίστως για να καλύψει τις πρώτες ανάγκες του παιδιού της. Το νανούρισμα περνά σε μια άλλη διάσταση, γιατί μετατρέπεται σε ένα μονόλογο γεμάτο ιδιαίτερους χαρακτηρισμούς και αγάπη. Γιατί η μάνα γνωρίζει τι θέλει να ακούσει και τι έχει ανάγκη το παιδί της. Γνωρίζει κάθε στιγμή τις ανάγκες

---

³¹ Κουλεντιανού, Μ. (1994), *Νανουρίσματα, ταχταρίσματα*. Αθήνα Σελ. 21.

³² Αυδίκου, Ε. (1996) , *Το παιδί στην παραδοσιακή και στην σύγχρονη κοινωνία*. Αθήνα. Σελ. 261.

του, αλλά και τρόπο ικανοποίησής του. Έτσι στο Καρπαθιώτικο νανούρισμα το νεογέννητο είναι ένα βλαστάρι της άνοιξης, <<το κλαδί του Απρίλη>>:

*Νάνι τὰ' Απρίλη το χλαϊ τ' Αούστου το σταφύλι,
Του Μάη το τριαντάφυλλο, το μοσκομυρισμένο,
π' όλους τους μήνες κρούβγεται στις ακαθιάς τη ρίζα
του Μάη φανερώνεται στου βασιλιά το χέρι.*

Η μάνα δανείζεται εικόνες από τη φύση, όπου στα μάτια της το νεογέννητο μικρό φαντάζει με ένα άνθος. Όπως το παιδί μεγαλώνει και αναπτύσσεται έτσι, το κλαδί τὰ' Απρίλη, το γεμάτο μπουμπούκι και ελπίδες, τον Αύγουστο παίρνει τη μορφή του πιο σπουδαίου και του πιο όμορφου τότε καρπού, γίνεται σταφύλι. Το Μάη όμως δεν είναι ούτε κλαδί ούτε σταφύλι, αλλά γίνεται τριαντάφυλλο, και αυτό είναι που κυριαρχεί σ' ολόκληρη τη συνέχεια του τραγουδιού. Το τριαντάφυλλο με τα βελούδινα πέταλα του και το θαυμαστό χρώμα του, είναι ο βασιλιάς της ομορφιάς. Σ' ένα άλλο δημοτικό τραγούδι ο ποιητής προσωποποιεί το τριαντάφυλλο, που διακηρύσσει παντού τη λουλουδένια χάρη του:

*.....Εγώ μαι το τριαντάφυλλο, της άνοιξης στολίδι,
που το χειμώνα κρύβομαι στις αγκαθιάς τη ρίζα,
το Μάη το μήνα φαίνουμαι, τον Μάη το μήνα βγαίνω.*

Στο παραπάνω νανούρισμα το νεογέννητο μωρό συμβολίζει ότι ωραιότερο έχει να μας παρουσιάσει η άνθιση της γης, είναι το νέο κλαδί του Απρίλη, το νόστιμο σταφύλι του Αυγούστου και το μοσκομυρισμένο τριαντάφυλλο του Μάη. Και το όμορφο αυτό λουλούδι του Μάη βρίσκεται έπειτα στολίδι στο χέρι του βασιλιά.

*Το τριαντάφυλλο που
ούλους τοις μήνες κρούβγεται στις ακαθιάς τη ρίζα,
το Μάη φανερώνεται στου βασιλιά το χέρι.*

Οι πιο όμορφες αναμνήσεις της μητέρας προέρχονται από την περίοδο της κύησης, ενώ η υπέρτατη στιγμή ευτυχίας είναι η πρώτη φορά που θα κρατήσει στην αγκαλιά της το νεογέννητο, μετά από εννέα μήνες αναμονής. Έτσι και το παραπάνω νανούρισμα παρομοιάζει τους μήνες που χρειάζεται το τριαντάφυλλο (νεογέννητο) από τα αγκάθια της ρίζας να φτάσει στο χέρι του βασιλιά (μάνας). Η μάνα που κουνάει το μωρό της και το νανουρίζει, κοιτάζοντάς το, είναι γεμάτη καμάρι, καθώς οι σίχοι που τραγουδά υψώνουν το μωρό της σε σύμβολο μοναδικό. Το παιδί της είναι ένα έξοχο μαγιάτικο τριαντάφυλλο, που ο ίδιος ο βασιλιάς με καμάρι το κρατάει στο χέρι του. (Τζούλης, 2000)³³.

Έτσι, το νανούρισμα επιτυγχάνει διπλά το στόχο του, αφενός ηρεμεί και γαληνεύει το μωρό και αφετέρου βοηθά τη μάνα να εκφράσει με τον πιο γλυκό τρόπο τα συναισθήματά της απέναντι στο παιδί.

1.4 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΩΝ

Αν δούμε σαν σύνολα τα ελληνικά νανουρίσματα θα ξεχωρίσουμε τα κυριότερα χαρακτηριστικά τους. Πρώτα- πρώτα ξεχωρίζουν για τη χαριτωμένη έξαρση της φαντασίας και την τρυφερότητα, που αποτελεί και το σπουδαιότερο χαρακτηριστικό τους.

Τα νανουρίσματα μπορούν να είναι πολύ αποτελεσματικά, γιατί συνδυάζουν τα πλεονεκτήματα της γυναικείας φωνής, σε μια απλά ενορχηστρωμένη φόρμα. Όλα τα νανουρίσματα έχουν τα ίδια βασικά χαρακτηριστικά. Είναι αργά, κανονικά, μονότονα και επαναλαμβανόμενα. Δεν υπάρχουν συναρπαστικές διασπάσεις στο ρυθμό και τη μελωδία και είναι πιο αποδοτικά, όταν τραγουδιούνται χαμηλόφωνα. Είναι γνωστό ότι οι ψηλές νότες έχουν την τάση να δημιουργούν ένταση ή (και) έξαψη. Σε αντίθεση, οι χαμηλές νότες τείνουν να συμβάλλουν θετικά στη χαλάρωση (Σακαλάκ, 2004)³⁴. Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά συνεισφέρουν στην αίσθηση που έχει το βρέφος για ασφάλεια, προστασία και σταθερότητα.

---

³³ Τζούλης, Χ. (2000), *Ρίζες και πορεία του δημοτικού λόγου*. Γιάννενα. Σελ. 163.

³⁴ Σακαλάκ, Η. (2004), *Μουσικές Βιταμίνες*. Αθήνα: Fagotto.

Τα νανουρίσματα είναι κάτι περισσότερο από μια απλή μελωδία για να κοιμηθεί το παιδί, με αυτό σφυρηλατείται η σχέση μητέρας – μωρού και γίνεται πιο δυνατή και παράλληλα προσφέρει ήρεμο ύπνο στο παιδί. Η γλώσσα είναι απλή και γεμάτη εικόνες και συναισθήματα και πολλές φορές λειτουργεί συνειρμικά και μεταφορικά. Η μάνα επιστρατεύει τη μελωδία, τους τόνους, τους ήχους για να μεταδώσει τη διάθεσή της στο παιδί και αυτό να κοιμηθεί. Τα νανουρίσματα μπορεί να είναι απλές, χωρίς ιδιαίτερο νόημα λέξεις, να αναπτύσσουν σπουδαίους μύθους ή να συνδυάζουν αυτά τα δύο, πράγμα που κανονικά συμβαίνει.<< Ένα νανούρισμα είναι τελικά ένα μικρό γλωσσικό δράμα, ένα κομμάτι πλήρους ζωής και κοσμικής δράσης. Γιατί σ' αυτό και μ' αυτό τελείται κάτι μυστηριακό και σπουδαίο, το μεγάλωμα του παιδιού μέσα στον ύπνο. Του παιδιού, που είναι μια νέα μορφή του κόσμου, ο κόσμος μια άλλη φορά>> (Σκάρτζης, 1994, σελ.240)³⁵.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό των νανουρισμάτων είναι οι συχνές επικλήσεις και αποστροφές στην Παναγία, το Χριστό και τους Αγίους. Η μάνα και γενικά η γυναίκα είναι το πρόσωπο που είναι πιο κοντά στη θρησκεία. Παρατηρείται ότι η γυναίκα κρατά το σπίτι όχι μόνο με τη φυσική της παρουσία αλλά και με την τήρηση όλων των τελετουργικών δραστηριοτήτων, πράγμα που την κάνει, κατά ένα μεταφυσικό τρόπο, φύλακα και προστάτη της οικογένειας. Η μάνα είναι παρούσα τακτικά στην εκκλησία, σαν αντιπρόσωπος όλης της οικογένειας, κρατά επίσης όλες τις νηστείες, θυμάται τις μέρες των αγίων και κρατά τα έθιμα. Ο ρόλος της είναι σημαντικός στην διαφύλαξη των θρησκευτικών και τελετουργικών εθίμων. Αυτό πιστεύουμε ότι της δίνει μια αμεσότητα και μια οικειότητα με τον χώρο της εκκλησίας και θεωρεί ότι απευθύνεται σε κάποιο οικείο, γνωστό και φιλικό πρόσωπο για βοήθεια, από το οποίο πιστεύει ότι δεν θα απορριφθεί.

Είναι κοινός τόπος στα νανουρίσματα η μάνα να επικαλείται το Χριστό και την Παναγία να βοηθήσουν το παιδί της και να το προστατέψουν από τις τυχόν δυσκολίες που αυτό πρόκειται να συναντήσει. Το θρησκευτικό αίσθημα είναι πιο έντονο στη μητέρα, ιδιαίτερα τη στιγμή που βλέπει το παιδί της αδύναμο και

---

³⁵ Σκάρτζης, Σ.Α. (1994). *Το δημοτικό τραγούδι*. Τόμος Β'. Σελ. 240.

ανυπεράσπιστο μέσα στην κούνια. Άλλοτε κλείνει το νανούρισμα με την επίκληση της Παναγίας και την ευχή η Παναγία να εκπληρώσει όσα του υποσχέθηκε η μάνα στο τραγούδι της :

Κοιμήσου μεσ' την κούνια σου και στα παχιά πανιά σου,

Η Παναγιά η Δέσποινα να είναι συντροφιιά σου.

Η μάνα απευθύνεται κατά πρώτο λόγο στην Παναγία αφού Αυτή είναι η αιώνια εικόνα της μητρότητας. Την επικαλείται για διάφορους λόγους και είναι ο κύριος αποδέκτης στις προσευχές για ένα άρρωστο παιδί. Η Παναγία πάνω από όλα είναι Παρηγορήτρα , επειδή και αυτή έχασε έναν Γιό και αισθάνθηκε τον ίδιο πόνο με μία μάνα στην ίδια περίπτωση. Επίσης σ' αυτή στρέφονται όλοι για να αποφύγουν την οργή του Θεού σε περίπτωση αμαρτιών.

Άλλοτε πάλι αρχίζει το νανούρισμα επικαλούμενη αυτή τη φορά τον Χριστό και την Παναγία μαζί να το φροντίσουν στο μεγάλωμα του:

Κάμε Χριστέ τσαι Παναγιά, τσαι θρέψε το παιδί μου,

Να μεγαλώση, να θραφή, καλό παιδί να γίνη.

Είναι βέβαια αλήθεια πως η Παναγία, ο Χριστός και οι Άγιοι, προσωποποιούνται στο νανούρισμα δείχνοντας την απλοϊκότητα της μάνας του ελληνικού λαού. Η μάνα άλλοτε ζητάει να έρθει η Παναγία και ο Χριστός να συντροφέψουν το παιδί της και άλλοτε τους τάζει για να το κοιμίσουν:

Κόρη ζαχαροζυμωτή και μελιτοξυπνούσα

Τάσσω της Παναγιάς κερι και του Χριστού λιάνι

Τ' αγίου Σταβιού λειτούργημα τ' αιαννιού λαμπάδα

Βαρειά να κοιμηθή και ν' αλαφροξυπνήση.

Επικαλείται επίσης όσες Άγιες θεωρεί πιο κοντά της και πιστεύει ότι την βοήθησαν στο παρελθόν.

Άγια Μαρίνα, κοίμιστ' το,

Κι Άγια Σοφιά, νανούρισ' το.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό των νανουρισμάτων είναι οι συχνές επικλήσεις και προσφωνήσεις στον Ύπνο, που του δίνουν ανθρώπινη μορφή και τον επικαλούνται να κοιμίσει το παιδί τους, να έρθει να το πάρει με χάρδια και να το γυρίσει σε περιβόλια και να το γεμίσει με τριαντάφυλλα.

Ύπνε μου, κ' έπαρε μου το, κι άμε το στα περιβόλια,

Και την ποδιά του γέμισε τριαντάφυλλα και ρόδα.

Η ίδια ιδέα τονίζεται με διαφορετικό τρόπο.

Ύπνε μου, έλα πάρε το και φέρε μου το πάλι,

Πάρε και γύρισε μου το σ' όλα τα περιβόλια,

Όπου μυρίζουν οι ανθοί, μοσκοβολούν οι κρίνοι.

Ο Ύπνος είναι δηλαδή ένα είδος σωματοποιημένου θεού με πολλές ιδιότητες.

Και η φύση ακόμα, έχει συχνές αναφορές από τον ποιητή λαό που την είδε σαν τον αχώριστο σύντροφο συμπάσχοντας και όντας χαρούμενος μαζί του, έχει επιστρατευτεί να βοηθήσει το παιδί να κοιμηθεί ήρεμα.

Χήνα μου, άπλωσ' τα φτερά, να πλύνω του παιδιού μου,

Αϊτέ μου τα φτερούγια σου, ν' απλώσω τ' αγοριού μου

Και συ αηδόνι μου χρυσό στην κούνια να καθίσης,

Με τη γλυκειά σου τη φωνή να μου το νανουρίσεις

Έλα ύπνε πάρε το, παν το στα περιβόλια,

Και γέμισε τους κόρφους του τριαντάφυλλα και ρόδα.

Όμως και μέσα από αυτό το στίχο δεν λείπει η έγνοια της μάνας για το μεγάλωμα του παιδιού. Και μέσα στο νανούρισμα προσθέτει το δικό της καημό, φυσικό και μεταφορικό. Μια και είναι ώρα για σεργιάνισμα μέσα στα περιβόλια, και μια και ο

ψηλός νέος σε άλλα δημοτικά τραγούδια παρομοιάζεται με κυπαρίσσι, η μάνα δεν χάνει την ευκαιρία σε αυτόν τον τελικό σκοπό να κοιτά.

Ύπνε, που παίρνεις τα μικρά, έλα πάρε και τούτο,

Μικρό, μικρό σου το 'δωκα, μεγάλο φέρε μου το

Μεγάλο σαν ψηλό δεντρί, ίσιο σαν κυπαρίσσι,

Κι 'οι κλώνοι του ν' απλώνονται σ' Ανατολή και Δύση.

Το νανούρισμα είναι ένα συνονθύλευμα συναισθημάτων, μυθοπλασίας, ιδεαλισμού και έντονου θρησκευτικού στοιχείου, που επιδρά καταλυτικά στη μοναδική δυαδική σχέση μητέρας- παιδιού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΩΝ

Τα νανουρίσματα προσφέρουν πολύ περισσότερα από το να αποκοιμίζουν απλά ένα μωρό. Παρέχουν ευκαιρίες για την εξέλιξη των παιδιών καθώς επίσης προωθούν μια σχέση στοργής μεταξύ μητέρας- παιδιού.

Η μουσική παιδεία αρχίζει από την κούνια. Το παιδί είναι ευαίσθητο σε κάθε ερέθισμα μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον, νανουρίσματα, ταχταρίσματα, παιγνιοτραγούδα. Συνεπώς, τα νανουρίσματα συμβάλλουν στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού, σωματική, κοινωνικοσυναισθηματική, λεκτική.

2.1 ΤΑ ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ ΚΑΙ Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥΣ ΣΤΗ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ.

Το νανούρισμα αποτελεί την πρώτη επαφή του ανθρώπου με το λόγο, που αναδύεται από το τραγούδι της μητέρας του. Το τραγούδι είναι ένας ειδικός τύπος λόγου. Τα νανουρίσματα κάθε πολιτισμού εμπεριέχουν την <<υπογραφή>> της μελωδίας και των τόνων μιας μητρικής γλώσσας, προετοιμάζοντας το αυτί, την φωνή και τον εγκέφαλο του παιδιού για τη γλώσσα. <<Η μουσική του νανουρίσματος (.....) προκαλεί στο βρέφος έντονα συναισθήματα και επηρεάζει την κατάσταση της συνείδησής του, όπως άλλωστε συμβαίνει με τη μουσική και στους ενήλικες ανθρώπους>> (McClellan, 1991, σελ.72)³⁶.

Όταν η μουσική του νανουρίσματος φτάσει στα αυτιά του βρέφους, οι ήχοι του γίνονται ερεθίσματα που ταξιδεύουν από τα ακουστικά νεύρα στον εγκέφαλο, το σταθμό αναμετάδοσης των συναισθημάτων και των αισθήσεων.

Έχει διαπιστωθεί, πως το νανούρισμα :

---

³⁶ Mc Clellan, R. (1991), *The Healing Forces of Music*. Element,inc, Rockport, M.A.

- Δεν προκαλεί σημαντικές αλλαγές του καρδιακού ρυθμού.
- Επηρεάζει το ρυθμό της αναπνοής, μειώνοντάς τον.
- Το νανούρισμα, ως ηρεμιστική μουσική, είτε προκαλεί αύξηση της γαλβανικής αντίδρασης του δέρματος είτε δεν προκαλεί καμία μεταβολή.
- Προκαλεί μείωση της πίεσης του αίματος.
- Μειώνει, ως ηρεμιστική μουσική, τον μεταβολισμό του σώματος.
- Επηρεάζει τη μυική ενέργεια και μπορεί να μειώσει ή να επιβραδύνει την εμφάνιση στρες.
- Χαμηλώνει το κατώφλι των αισθητηριακών ερεθισμάτων.

Το άκουσμα ενός τραγουδιού <<ζωντανά>> από τη φωνή της μητέρας είναι εντελώς διαφορετικό από ένα ηχογραφημένο cd με παιδικά τραγουδάκια, εκτελεσμένα από άλλους. Θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι το παιδί ακούγοντας το γονιό να τραγουδάει αναπτύσσει και τα δύο ημισφαίρια του εγκεφάλου του. Πρόκειται για το ακόμα ανεξερεύνητο ζήτημα της επίδρασής του στους εντελώς διαφορετικούς τρόπους λειτουργίας των δύο ημισφαιρίων του εγκεφάλου και στην αλληλεπίδρασή τους στη διάρκεια της ακρόασης του νανουρίσματος. Σύμφωνα με τη σύγχρονη θεωρία, στο αριστερό ημισφαίριο κυριαρχούν οι λεκτικές και γνωστικές ικανότητες που χρησιμοποιούνται στη γραμμική σκέψη. Στο δεξί ημισφαίριο κυριαρχεί η διαισθητική, η μη γραμμική οργάνωση, η φαντασία και η υποσυνείδητη επεξεργασία των ιδεών. Ενώ το αριστερό ημισφαίριο συγκεντρώνει και εκπέμπει τις πληροφορίες του βήμα-βήμα,

στο δεξί ημισφαίριο οι πληροφορίες “εκτοξεύονται” με τη μορφή ολιστικών ενοράσεων (Segalowitz, 1983)³⁷.

Καταληκτικά, θα μπορούσαμε να συμπεράνουμε ότι στο νανούρισμα, ως χαλαρωτική μουσική που είναι και επειδή απευθύνεται σε βρέφη και παιδιά, κυριαρχεί το δεξί ημισφαίριο πράγμα που διευκολύνει την επιβράδυνση της αναπνευστικής λειτουργίας και η επίδραση που ασκεί στο σώμα είναι σημαντικά μεγάλη.

2.2 ΤΑ ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ ΚΑΙ Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥΣ ΣΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ.

“Τα παιδιά είναι συναισθηματικά πιο έξυπνα απ’ ότι νομίζουμε.”

Ίσως η μικρότερη ομάδα που της έχει αποδοθεί η μικρότερη αξία, να είναι αυτή των βρεφών και των παιδιών. Εμείς οι ενήλικες γνωρίζουμε ότι τα παιδιά δεν είναι <<μνιατούρες>> ενηλίκων. Πολλές φορές, τα παιδιά δείχνουν να έχουν

---

³⁷ Segalowitz, S. (1983), *Two sides of Brain*. Englewood Cliffs, n. J, Prentice-Hall. Pp. 45-60.

περισσότερη λογική απ' αυτήν που εμείς νομίζουμε ότι διαθέτουν. Μοιάζουν να κατέχουν ένα παράξενο <<χώρο ανάπτυξης>> και να περιμένουν το χρόνο που θα μεγαλώσουν αρκετά για να γίνουν <<αληθινοί άνθρωποι>> (Σακαλάκ, 2004)³⁸. Εν τω μεταξύ, ευχαριστιούνται το παιχνίδι τους και την ξεγνοιασιά τους. Στην πραγματικότητα, η ζωή τους είναι τόσο σημαντική όσο είναι και για εμάς τους ενήλικες. Επειδή δεν είναι ακόμα ικανά να εκφραστούν αρκετά καλά μέσω της γλώσσας ή της μουσικής, το περιορισμένο των εκφραστικών μέσων δεν τους επιτρέπει να αποκαλύψουν τη σκέψη και τη μάθηση τους. Εργάζονται ακατάπαυστα για να κατανοήσουν τον κόσμο μέσα στον οποίο ζουν. Τα περισσότερα απ' αυτά που κάνουν είναι συνειδητές μιμήσεις. Δεν είναι όμως πέρα για πέρα λογικό να προσπαθούν να μοιάσουν σε αυτούς που τα μεγαλώνουν;

Ίσως να μην γίνεται συνειδητό ότι διαρκώς, σχεδόν, εκείνα ακούν, βλέπουν, παρακολουθούν, μαθαίνουν, θυμούνται. Και όμως εκείνα όταν ακούνε νανουρίσματα που τους τραγουδάμε ακούν, παρακολουθούν και μαθαίνουν. Αντικείμενο έρευνας λοιπόν έγινε η ηλικία η οποία τα έμβρυα αρχίζουν να ακούν και να καταλαβαίνουν τη μουσική. Σε αυτό το σημείο αξίζει να παραθέσουμε την έρευνα της Carla Giomo από την Αριζόνα, γιατί παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον: ακροατές πέντε και εννέα ετών άκουσαν δώδεκα επιλεγμένα κομμάτια <<κλασικής>> μουσικής, που είχαν χωριστεί σε ομάδες που αντιπροσώπευαν διαφορετικά συναισθήματα. Για να αποφύγουν τα προβλήματα από τον περιορισμό της γλώσσας και του λεξιλογίου, τα παιδιά θα έπρεπε να ταιριάξουν διάφορες κάρτες με <<φατσούλες>> στο κάθε συναίσθημα που νόμιζαν ότι η μουσική αντιπροσωπεύει (Σακαλάκ, 2004)³⁹. Και οι δύο ηλικιακές ομάδες τα πήγαν πολύ καλά στο να ταιριάξουν τις κάρτες με τα συναισθήματα της μουσικής που άκουγαν. Το πιο ενδιαφέρον είναι ότι τα πεντάχρονα παιδιά πήγαν εξίσου καλά με τα εννιάχρονα. Έτσι μπορεί πια σήμερα να ειπωθεί ότι η συναισθηματική ευαισθησία

---

³⁸ Σακαλάκ, Η. (2004), *Μουσικές Βιταμίνες*. Αθήνα: Fagotto.

³⁹ Σακαλάκ, Η. (2004), *Μουσικές Βιταμίνες*. Αθήνα: Fagotto.

στη μουσική εμφανίζεται σε ηλικία πέντε ετών. Είναι όμως αυτή η μικρότερη ηλικία; Προφανώς όχι!

Ερευνητές εξέτασαν τις αντιδράσεις των παιδιών σε πολλές ηλικίες. Τα νεότερα παιδιά που εξετάστηκαν τα πήγαν πολύ καλά. Ίσως καλύτερα απ' ότι αναμενόταν. Τα πιο μικρά απ' αυτά ήταν μόλις ... τριών ετών. Το συμπέρασμα που ακολουθεί είναι ότι η μουσική μιλά τη γλώσσα του συναισθήματος που ένα τριχρονο παιδί μπορεί να καταλάβει. Δεν είναι βέβαιο για το εάν αυτή είναι η μικρότερη ηλικία, μιας και δεν έχουν εξεταστεί μικρότερες ηλικίες απ' αυτήν. Τα παιδιά είναι προετοιμασμένα να δεχθούν το μήνυμα της μουσικής από πολύ μικρή ηλικία. Αυτό είναι κάτι πολύ ιδιαίτερο που θα πρέπει όλοι οι γονείς και οι δάσκαλοι να προσέξουν.

Είναι γενικά παραδεκτό πως πολλοί από τους σημερινούς γονείς κατά τη διάρκεια των πρώτων χρόνων της ζωής των παιδιών τους, δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στην ανάγνωση, τη γραφή και την αριθμητική, παραμελώντας τα νανουρίσματα. Αντίθετα, αυτή η μορφή επικοινωνίας είναι εκείνη που θα βοηθήσει το παιδί σε όλα τα παραπάνω, χτίζοντας γερές βάσεις για τη σωστή νοητική και συναισθηματική ανάπτυξη του. Το να τραγουδούν οι γονείς παραδοσιακά νανουρίσματα στα μωρά, ήδη προτού μάθουν να μιλούν, αποτελεί ένα σημαντικό έναυσμα για τη μετέπειτα συναισθηματική τους υγεία. Και αυτό γιατί διαμέσου του νανουρίσματος εκφράζεται με επιτυχία το συναίσθημα της μητέρας μέσα από τους ιδιαίτερους στίχους που χρησιμοποιεί. Ακόμα το νανούρισμα δημιουργεί διάφορες διαθέσεις στις οποίες το βρέφος και το παιδί αντιδρά σε συναισθηματικό επίπεδο, κάτι που η μουσική δεν μπορεί να καταφέρει.

Το νανούρισμα, από την ίδια του τη φύση, είναι συγκεκριμένο, και εκφράζει διαθέσεις, πάνω στις οποίες η μητέρα μπορεί να προβάλλει ένα συγκεκριμένο συναισθηματικό νόημα σε αντίθεση με την χαλαρωτική μουσική – που πολλές φορές χρησιμοποιείται στα βρέφη για να αντικαταστήσει το νανούρισμα - <<που από τη φύση της δεν είναι συγκεκριμένη>> (Farnsworth, 1985, σελ.213)⁴⁰.

---

⁴⁰ Farnsworth (1985), *The Social Psychology of Music*. Ames, Iowa, The Iowa state university Press. Pp. 213.

Ο συνδυασμός των χαρακτηριστικών των μουσικών παραμέτρων του νανουρίσματος (η μελωδία, η αρμονία, ο χρόνος και ο ρυθμός, η σύσταση, η δυναμική, το ηχόχρωμα, η έκταση και η θέση των ήχων) και της κινητικότητάς τους διαμορφώνει την ποιότητα της διάθεσης που εκφράζει το νανούρισμα, το οποίο ευθύνεται για τη συναισθηματική αντίδραση και ηρεμία του βρέφους.

Συμπερασματικά, καταλήγουμε ότι τα συναισθήματα είναι ρευστά τόσο της μητέρας όσο και του βρέφους και συχνά αλλάζουν από την μια στιγμή στην άλλη. Η επίδραση του νανουρίσματος έχει σημαντική δράση στην ανάκτηση της ισορροπίας και τη συναισθηματική ηρεμία του ζεύγους μητέρα-παιδί, γιατί μέσα από αυτό, μπορεί να φτάσουν σε βαθύτερα επίπεδα γαλήνης και συναισθηματικής ένωσης-εναρμόνισης.

2.3 ΤΑ ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ ΚΑΙ Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥΣ ΣΤΗ ΛΕΚΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ.

Η γλωσσική ανάπτυξη είναι πολύ σημαντική στην γενικότερη ανάπτυξη του παιδιού. Το νανούρισμα είναι ένας πολύ καλός τρόπος για να προωθήσει την καλή γλωσσική ανάπτυξη. Πολλά ταχταρίσματα περιλαμβάνουν επαναλαμβανόμενους ήχους που μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά με προβλήματα άρθρωσης. Το παιδί μπορεί πιο εύκολα να καταλάβει τη δομή μιας πρότασης, μέσα από μουσικές φράσεις, μέσα σε ένα τραγούδι ή σε ένα νανούρισμα. Τα μικρά παιδιά μπορούν να εμπλουτίσουν όλες τις περιοχές της γλωσσικής τους ανάπτυξης με τη βοήθεια της μουσικής αλλά και αντίστροφα να εμπλουτίσουν τις μουσικές τους δραστηριότητες μέσω της γλώσσας. Τα νανουρίσματα προσφέρουν έναν καλό τρόπο για να εμπλουτίσουν τα μικρά παιδιά το λεξιλόγιό τους, αλλά και για να αναπτύξουν τη γλωσσική ικανότητα. Όταν οι εν δυνάμει αναγνώστες (τα παιδιά προσχολικής ηλικίας) ακούν, τραγουδούν, συζητούν, παίζουν και φτιάχνουν τραγούδια στην ουσία, χτίζουν, σημαντικές διαδικασίες μάθησης τις οποίες θα ανασύρουν κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης και της γραφής στα μετέπειτα χρόνια. Με κάθε καινούργιο

νανούρισμα, τα παιδιά αποκομίζουν διαδικασίες μάθησης και σημασίες λέξεων που θα χρησιμοποιήσουν στα χρόνια που θα ακολουθήσουν.

Όπως τα μικρά παιδιά ωριμάζουν, το ίδιο γίνεται και με τη γλωσσική τους ικανότητα. Πολλές φορές μπορεί να το βρίσκουμε παράδοξο ένα παιδί που δεν ξέρει να διαβάζει λέξεις να μπορεί να διαβάζει μουσική και να ανταποκρίνεται σε γνωστές μελωδίες. Η μουσική είναι ένας πολύ καλός τρόπος για να εξερευνήσουμε λέξεις και τη δομή του γραπτού λόγου. Όσο τα παιδιά ακούνε μουσική και τραγουδάνε αρχίζουν να αντιλαμβάνονται ότι ο γραπτός λόγος έχει νόημα και ότι υπάρχουν ομοιότητες ανάμεσα στο γραπτό λόγο και το νόημα.

Οι ειδικοί αναφέρουν ότι είναι ίσως το γεγονός ότι στις μουσικές δραστηριότητες συμμετέχουν όλες οι αισθήσεις- κίνηση, όραση, ακοή και συντονισμός του σώματος μαζί με την βελτίωση της αυτοεικόνας που κάνει την διαφορά, το παιδί μαθαίνει με όλες του τις δυνατότητες. Έτσι μπορούμε να πούμε ότι η μουσική βοηθάει και την αναγνωστική ικανότητα. Και η μουσική και η ανάγνωση χρειάζονται αυτοσυγκέντρωση, συντονισμό, μνήμη και κατανόηση.

Κάθε φορά που μαθαίνουμε ένα καινούργιο τραγούδι ή λέμε ένα νανούρισμα ενισχύονται η απομνημόνευση, ο σωστός συλλαβισμός και ο σωστός τονισμός. Για τον συλλαβισμό ιδίως, τα παιδιά μπορούν να χτυπούν παλαμάκια στο ρυθμό ενός τραγουδιού, έπειτα να χωρίζουν τις λέξεις στις σωστές συλλαβές, να τραγουδήσουν αφήνοντας έξω ορισμένες συλλαβές, λέξεις ή φράσεις. Τονίζοντας τη σημασία του συσχετισμού της μουσικής, της γλώσσας και της ανάγνωσης στην καθημερινή ζωή του παιδιού ενθαρρύνει γονείς και εκπαιδευτικούς να θυμούνται ότι η μουσική και η γλώσσα είναι συναφείς τρόποι επικοινωνίας που μοιράζονται ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά. Η μουσική στη γλώσσα και η γλώσσα στη μουσική μπορούν να υποστηρίξουν το ένα το άλλο και γενικότερα την ικανότητα για μάθηση των παιδιών προσχολικής ηλικίας. Εμπλέκοντας τη γλώσσα και τη μουσική μέσα από ποιοτικές δραστηριότητες προσφέρουμε στα παιδιά έναν φυσικό τρόπο για να κατανοήσουν και να μάθουν. Και η γλωσσική και η μουσική ικανότητα αναπτύσσονται αυθόρμητα στο κάθε παιδί μαζί με τη δημιουργικότητα, τη φαντασία και την ικανότητα κριτικής σκέψης.

Καλό είναι να θυμόμαστε ότι και η μουσική και η ανάγνωση από μόνες τους δεν προκαλούν την ίδια ευχαρίστηση στο παιδί όσο η εικόνα ενός ενήλικα που διασκεδάζει και ο ίδιος μέσω της μουσικής και της ανάγνωσης και περνάει αυτή του την καλή διάθεση και στο παιδί. Τα παιδιά θέλουν να είναι σαν τον ενήλικα που θαυμάζουν και αγαπούν στη ζωή τους. Αν αυτός ο ενήλικας (γονιός, εκπαιδευτικός, παππούς-γιαγιά) διαβάζει ο ίδιος βιβλία και νανουρίζει συχνά και μάλιστα δείχνει να ενθουσιάζεται από τέτοιου είδους δραστηριότητες το παράδειγμά του είναι καθοριστικό.

2.4 ΤΑ ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ ΚΑΙ Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΗΤΕΡΑΣ-ΠΑΙΔΙΟΥ.

<<Ως επικοινωνία ορίζεται κάθε ενέργεια, με την οποία ένα ή περισσότερα άτομα επιτυγχάνουν να επιδρούν, σκόπιμα ή όχι, πάνω στην αντίληψη, τα συναισθήματα,

τις συγκινήσεις, τις σκέψεις ή τις πράξεις ενός ή περισσότερων ατόμων>> (Σακελλαρόπουλος, 1998, σελ.336)⁴¹.

Κατά το πρώτο έτος της ζωής και ιδίως κατά τους πρώτους μήνες, η επικοινωνία βρίσκεται σ' ένα πρώιμο στάδιο, όπου τα χρησιμοποιούμενα μέσα είναι μη λεκτικά. Το παιδί εκφράζεται και επικοινωνεί με μέσα τα οποία διαθέτει πριν από την εμφάνιση της ομιλίας, δηλαδή η επικοινωνία του με τη μητέρα είναι προλεκτική. Αυτό σημαίνει ότι τα βρέφη εκφράζουν πολύ καθαρά τα συναισθήματα τους: φωνάζουν, κλαίνε, χαμογελούν, διεγείρονται, ησυχάζουν, παρακολουθούν. Το μωρό προσπαθεί να επικοινωνήσει πολύ νωρίς με τη μητέρα του και με εκείνους που ενδιαφέρονται γι' αυτό, για τις ανάγκες και τις ικανοποιήσεις του. Η χαλάρωση από το νανούρισμα και τελικά ο ερχομός του ύπνου είναι τρόποι δράσης και αντικαθιστούν την γλώσσα, με βάση ότι το περιβάλλον είναι ευαίσθητο στις συναισθηματικές προθέσεις που μεταφέρουν.

Αντίθετα, η μητέρα διαθέτει μεν την ομιλία, αλλά επικοινωνεί με το παιδί με άλλα μέσα, κυρίως εξωλεκτικά. Το νανούρισμα, αποτελεί έναν από τους τρόπους επικοινωνίας της μητέρας σ' αυτή την πρώιμη φάση. Τα συναισθήματα, οι συγκινήσεις εκφράζονται από τις λέξεις της, που σαφώς το παιδί δεν είναι σε θέση να καταλάβει, αλλά οι συνθήκες διαλόγου που αναπτύσσει με το μωρό της περνούν από το σώμα της – τη μυϊκή χαλάρωση που το μωρό αντιλαμβάνεται όταν είναι στην αγκαλιά της και το νανουρίζει – και από τον τόνο της φωνής της. Η πολύτιμη εμπειρία του νανουρίσματος ευαισθητοποιεί ιδιαίτερα το μωρό.

Από τις πρώτες μέρες της ζωής του μωρού, το βλέμμα αποτελεί τον κύριο τρόπο δράσης-αντίδρασης. Πολύ νωρίς εγκαθίσταται η επαφή <<βλέμμα με βλέμμα>>. Η σημασία της ανταλλαγής βλεμμάτων σ' αυτή την περίοδο είναι τέτοια που μπορούμε να παρατηρήσουμε την γεμάτη ενδιαφέρον συμβιωτική σχέση μητέρας-παιδιού ή την πλήρη αδιαφορία. <<Ορισμένες μητέρες βρίσκουν ευχαρίστηση και αντλούν ικανοποίηση από αυτή τη βλεμματική επαφή>> (Σακελλαρόπουλος, 1998,

---

⁴¹ Σακελλαρόπουλος, Π. (1998), *Σχέσεις μητέρας- παιδιού τον πρώτο χρόνο της ζωής*. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 336.

σελ.341)⁴² , η οποία κατά τη διάρκεια του νανουρίσματος είναι πολύ έντονη στην αρχή και από τους δύο, έως το παιδί να αρχίσει να κοιμάται, , οπότε απομένει μόνη της η μητέρα να κοιτάζει το μωρό της και να κατακλύζεται από σωρό συναισθήματα, τα οποία όλα βγαίνουν στο γλυκό ηχώχρωμα της φωνής της.

Ένα ακόμα δείγμα της σωστής λειτουργίας της αλληλεπιδραστικής σχέσης είναι το κλάμα και οι κραυγές του μωρού, όταν θέλει να κοιμηθεί και οι απαντήσεις που προκαλούν στη μητέρα. Με τον τρόπο αυτό, το μωρό προετοιμάζει τη σκηνή της αλληλεπίδρασης που θα ακολουθήσει. Τότε η μητέρα θα το πάρει στην αγκαλιά της και θα αρχίσει να το χαλαρώνει με το νανούρισμα, ώσπου να έρθει ο ύπνος.

Κλείνοντας, αξίζει να σημειωθεί ότι τα διαφορετικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας κάθε παιδιού, καθώς και οι ατομικές διαφορές των νεογέννητων, επηρεάζουν και καθορίζουν την ποιότητα και την ποσότητα των φροντίδων που θα λάβουν από τη μητέρα.

---

⁴² Σακελλαρόπουλος, Π. (1998), *Σχέσεις μητέρας- παιδιού τον πρώτο χρόνο της ζωής*. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 341.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΤΑ ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΑ

Κατά το παρελθόν, δεν εμφανιζόταν ιδιαίτερα γραπτές αναφορές σε παγκόσμιο επίπεδο, θέτοντας ως αντικείμενο εξέτασης τα νανουρίσματα. Ο Πλάτων, όμως επιχείρησε να κατανοήσει και να ερμηνεύσει τον τρόπο σύμφωνα με τον οποίο το νανούρισμα μπορεί να επιδράσει στην παιδική ψυχή. Ωστόσο, αν και στο έργο του <<Πολιτεία>> ,αναφέρεται κυρίως στην παιδεία των εφήβων και των ενηλίκων, στους <<Νόμους>> στρέφει το ενδιαφέρον του στην πρώιμη παιδική ηλικία. Με τον τρόπο αυτό ο Πλάτων εστιάζει στις μικρότερες ηλικίες, λαμβάνοντας υπόψη τα εμπειρικά δεδομένα που απορρέουν από τη δυαδική σχέση μητέρας-παιδιού. Ο φιλόσοφος είναι ένας από τους πρώτους ανθρώπους που προσπάθησαν να ασχοληθούν με την ανατροφή των παιδιών στις πολύ μικρές ηλικίες, εφόσον αυτό ποτέ πριν δεν αποτέλεσε αντικείμενο φιλοσοφικής αναζήτησης. Ήταν ένα ζήτημα που αφορούσε μόνο τις γυναίκες και στον επιστημονικό χώρο ήταν αντικείμενο της ιατρικής.

Ο Πλάτων πιστεύει πως η ανατροφή του ανθρώπου ξεκινά πριν από τη γέννηση του, ενώ είναι ακόμα έμβρυο. Έτσι η <<κίνησις>> είναι αναπόσπαστο κομμάτι της ανατροφής, ιδιαίτερα στα πρώτα στάδια της ανθρώπινης ύπαρξης. Ο Πλάτωνας επηρεασμένος από τον ιατρικό κύκλο προτείνει στις μητέρες περιπάτους μέχρι να γεννηθεί το παιδί. Η <<κίνησις>> αποτελεί μέσο διάπλασης του σώματος και της ψυχής. Βρισκόμαστε στο πεδίο γυμναστικής αλλά ταυτόχρονα και στο πεδίο της μουσικής αγωγής.

Σύμφωνα με τον πρωταγωνιστή του έργου Αθηναίου, οι μητέρες επιθυμώντας να κοιμίσουν τα παιδιά τους, τα κουνάνε συνεχώς στην αγκαλιά τους, τραγουδώντας τους κάποιο νανούρισμα, έχοντας ως αποτέλεσμα η λειτουργία αυτή να επιφέρει εσωτερική γαλήνη και ησυχία στην ψυχή των βρεφών. Ο Πλάτωνας δεν αναφέρεται στο νοηματικό περιεχόμενο των νανουρισμάτων αλλά δίνει ιδιαίτερη σημασία στην

ακουστική και επιτελεστική τους διάσταση, προσπαθώντας να προσεγγίσει την επίδραση της μουσικής στην παιδική ψυχή.

Μέσω του έργου, ο φιλόσοφος κατέληξε στο ότι το νανούρισμα λειτουργεί ομοιοπαθητικά, παρουσιάζοντάς το ως μέσο αντίθετο με τον ορισμό της ησυχίας.

Η μουσική βοηθά σημαντικά στη διαπαιδαγώγηση των νέων αφού δίνει μια άλλη μορφή στο λόγο, ιδιαίτερα σε προ-λογικά ηλικιακά στάδια. Έτσι, όταν τα παιδιά δεν μπορούν να κοιμηθούν, είναι αποτέλεσμα κάποιου εσωτερικού φόβου ή ανησυχίας και με το νανούρισμα που περιλαμβάνει κίνηση και τραγούδι, οι μητέρες γαληνεύουν τα παιδιά.

Η ερμηνεία λοιπόν του Πλάτωνα, της επίδρασης που επιφέρουν τα νανουρίσματα στην ψυχολογία του βρέφους καθώς και στην εσωτερική του γαλήνη, συμφωνεί σε κάποια σημεία με τα συμπεράσματα των μελετητών της εποχής μας.

Όπως αναφέρεται παραπάνω, ο Πλάτωνας έδινε ιδιαίτερη σημασία στο τελετουργικό των νανουρισμάτων και ιδιαίτερα σε ότι αφορά στην <<κίνηση>>, η οποία προηγείται της μελωδίας, δηλαδή της μουσικής. Το νανούρισμα έχει εξέχουσα θέση στη λαογραφία μας και αποτελεί μέρος του δημοτικού τραγουδιού, παρόλο που αντιμετωπίστηκε ποικιλοτρόπως από τους ερευνητές, όπως αναφέραμε σε προηγούμενο απόσπασμα της εργασίας μας (σελ 11).

Στην εποχή μας, τα νανουρίσματα εξακολουθούν να είναι μια τεχνική αποκοίμισης των παιδιών που συνεχίζει να είναι χρήσιμη και αποτελεσματική και για τους σύγχρονους γονείς. Συναντάται σε όλα τα μέρη του πλανήτη. Στις μέρες μας όμως, δυστυχώς, τα παραδοσιακά νανουρίσματα αντικαθιστώνται από ηχογραφημένες μουσικές. Επιπλέον εμφανίζεται ένα πολύ μικρό ποσοστό πατεράδων, το οποίο προσπαθώντας να συμβάλλει στην ανάπτυξη των παιδιών παραμορφώνει τα παραδοσιακά νανουρίσματα ή χρησιμοποιεί περισσότερο άλλα τραγούδια.

Σήμερα λοιπόν, τα νανουρίσματα δεν είναι ένα ακουστικό μόνο αλλά και οπτικό, απτικό και κινητικό βίωμα. Δίνεται ιδιαίτερη σημασία στο να αποσπάται η προσοχή του βρέφους από ένα εξωτερικό ακουστικό ερέθισμα, γεγονός που συμφωνεί με τη διαπίστωση πως για τα βρέφη ο ήχος είναι καλύτερος από την απουσία ήχου

(Hargeaves, 2004)⁴³. Ο πολύτιμος ήχος των νανουρισμάτων καθησυχάζει την εσωτερική ανησυχία των βρεφών αλλά και το κρατά δεμένο με το άμεσο περιβάλλον του και τον εαυτό του, κρατώντας μακριά κάθε νέα εξωτερική πηγή. Αυτός είναι ένας λόγος για τον οποίο τα τραγούδια αυτά, διαφέρουν κατά κανόνα από εκείνα που έχουν ως στόχο το παιχνίδι και αποστρέφουν την προσοχή των παιδιών από τον ενήλικα που τα τραγουδά.

Σύμφωνα με έρευνες, τα μικρά παιδιά δείχνουν ιδιαίτερη προτίμηση σε προβλέψιμες και οικείες σε αυτά μελωδίες, κυρίως όταν τραγουδιούνται από τη μητέρα τους, αφού έτσι νιώθουν περισσότερη ασφάλεια. Σε άλλη περίπτωση, μια ξένη σε αυτά μελωδία, ίσως αποσπάσει την προσοχή τους, τα αφυπνίσει και φέρει αντίθετα αποτελέσματα, όπως εσωτερική ανησυχία.

Καταλήγοντας, η σημερινή εποχή συμφωνώντας με την ερμηνεία του Πλάτωνα, όσον αφορά την ομοιοπαθητική επίδραση της μουσικής, ηρεμεί όχι μόνο τα βρέφη αλλά και τους ενήλικες καθώς με τον τρόπο αυτό ερμηνεύονται κάποια οικεία φαινόμενα. <<Πόσες φορές δεν κοιμηθήκαμε ακούγοντας ένα αγαπημένο μουσικό κομμάτι; Ή πόσες φορές δεν αισθανθήκαμε ότι κάποιος συγκεκριμένος ήχος, όπως το κύμα της θάλασσας, ο ήχος της βροχής στη στέγη δε μας ενοχλεί, αλλά αντίθετα μας κοιμίζει; >>(Ράπτης, 2008, σελ.111)⁴⁴.

---

⁴³ Hargeaves, D. J. (2004), *Η αναπτυξιακή ψυχολογία της μουσικής*. Μτφρ. Έφη Μακροπούλου. Αθήνα.

⁴⁴ Ράπτης, Θ., (2008). Περιοδικό Πολυφωνία. Τεύχος 13. Σελ. 111.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΕΡΕΥΝΑ

4.1 ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΟΜΑΔΩΝ

Οι ομάδες της έρευνας έχουν χωριστεί με βάση :

- Την ηλικία: Οι γονείς ανάλογα με την ηλικία τους καταφεύγουν σε διαφορετικούς τρόπους να αποκοιμίσουν τα παιδιά τους.
- Το φύλο: Διαχωρίζουμε τους γονείς με βάση το φύλο γιατί δεν χρησιμοποιούν τον ίδιο τρόπο να αποκοιμίσουν τα παιδιά τους.

4.2 ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ

Η έρευνα έγινε στην πόλη της Πτολεμαΐδας, διότι εκεί είχα τη δυνατότητα, στο χώρο εργασίας μου, να βρω γονείς οι οποίοι καλύπτουν όλες τις ηλικίες. Εκτός από το παραπάνω κριτήριο, επέλεξα τους γονείς με βάση το επάγγελμα και μορφωτικό επίπεδο, που διέφερε από γονιό σε γονιό. Οι γονείς που πήραν μέρος στην έρευνα ήταν είκοσι (20) και θα ερευνηθούν σχετικά με τον τρόπο που αποκοιμίζουν τα παιδιά τους και κατά πόσο είναι επηρεασμένοι από την ελληνική λαϊκή παράδοση.

4.3 ΣΚΟΠΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ο σκοπός της έρευνας είναι να διερευνηθούν οι εξής υποθέσεις:

- Αν καταφεύγουν οι γονείς σε νανουρίσματα για να πάρει ο ύπνος τα παιδιά τους.
- Αν τους ενδιαφέρει η ελληνική λαϊκή παράδοση, τα ήθη και τα έθιμα.

4.4 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΓΚΗ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η κοινωνική ανάγκη της έρευνας είναι να διερευνηθεί ο τύπος σχέσης που έχουν αναπτύξει τα παιδιά με τους γονείς μέσα από τα νανουρίσματα.

4.5 ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΥΠΟΘΕΣΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Οι προσδοκώμενες ωφέλειες της έρευνας είναι να διαπιστωθεί πώς χρησιμοποιώντας τα νανουρίσματα οι γονείς για να αποκοιμίσουν τα παιδιά τους βοηθούν στην ολόπλευρη ανάπτυξή τους.

4.6 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΟΡΙΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

- **Αριθμός ερωτηματολογίων:** Τα ερωτηματολόγια τα οποία μοιράστηκαν ήταν είκοσι (20), από τα οποία επεστράφησαν τα δεκαεφτά (17). Από αυτά ήταν όλα έγκυρα.
- **Χρόνος παράδοσης:** Ο χρόνος παράδοσης ήταν μία εβδομάδα από την ημέρα διανομής.
- **Τρόπος ανάλυσης:** Ο τρόπος ανάλυσης που έχει επιλεγθεί να διεξαχθεί η έρευνα είναι με ερωτηματολόγιο. Αφού επεστράφησαν όλα και εξετάστηκαν οι απαντήσεις χωρίστηκαν σε ομάδες ανάλογα με την ηλικία και το φύλο των γονιών για να διαπιστωθούν τυχόν διαφορές.

4.7 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ

Ο τρόπος για να ξεκινήσει αυτή η έρευνα ήταν η συλλογή πληροφοριών και η ανασκόπηση βιβλιογραφίας. Αφού εξετάστηκαν κι άλλες έρευνες άρχισε η προετοιμασία του ερωτηματολογίου και η διανομή του. Όταν τα ερωτηματολόγια επεστράφησαν, πραγματοποιήθηκε η επεξεργασία των απαντήσεων ,η ομαδοποίηση και τέλος η εξαγωγή συμπερασμάτων.

4.8 ΥΛΙΚΑ

Τα υλικά που χρειάστηκαν ήταν μόνο τα ερωτηματολόγια.

4.9 ΠΙΝΑΚΕΣ ΠΟΣΟΣΤΩΝ

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΠΟΣΟΣΤΑ
1) ΗΛΙΚΙΑ ΓΟΝΕΩΝ		
20-25	1	5.90%
25-30	4	23.53%
30-35	4	23.53%
35-40	8	47.04%

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΠΟΣΟΣΤΑ
2) ΦΥΛΟ		
ΜΗΤΕΡΑ	16	94,12%
ΠΑΤΕΡΑΣ	1	5,88%

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΠΟΣΟΣΤΑ
3) ΚΑΤΑΦΕΥΓΕΤΕ ΣΕ ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ Η΄ ΣΕ ΑΛΛΑ ΤΡΑΓΟΥΔΑΚΙΑ ΓΙΑ ΝΑ ΠΑΡΕΙ Ο ΥΠΝΟΣ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΑΣ;		
ΠΑΝΤΟΤΕ	4	23,50%
ΠΟΤΕ	3	17,60%
ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	10	58,90%

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΠΟΣΟΣΤΑ
4) ΤΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΟΥΣΑΤΕ ΚΑΙ ΤΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΑΤΕ ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ Η΄ ΑΛΛΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΑΚΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΥΠΝΟΥ Η΄ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΩΡΕΣ ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ;		
ΠΑΝΤΟΤΕ	5	29,40%
ΠΟΤΕ	1	5,90%
ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	11	64,70%

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΠΟΣΟΣΤΑ
5) ΕΧΕΤΕ ΚΑΠΟΙΟ ΑΛΛΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙ ΑΥΤΑ ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΛΟΓΟΥ ΣΤΗΝ ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΑΣ;		
ΝΑΙ	11	64,70%
ΟΧΙ	6	35,30%

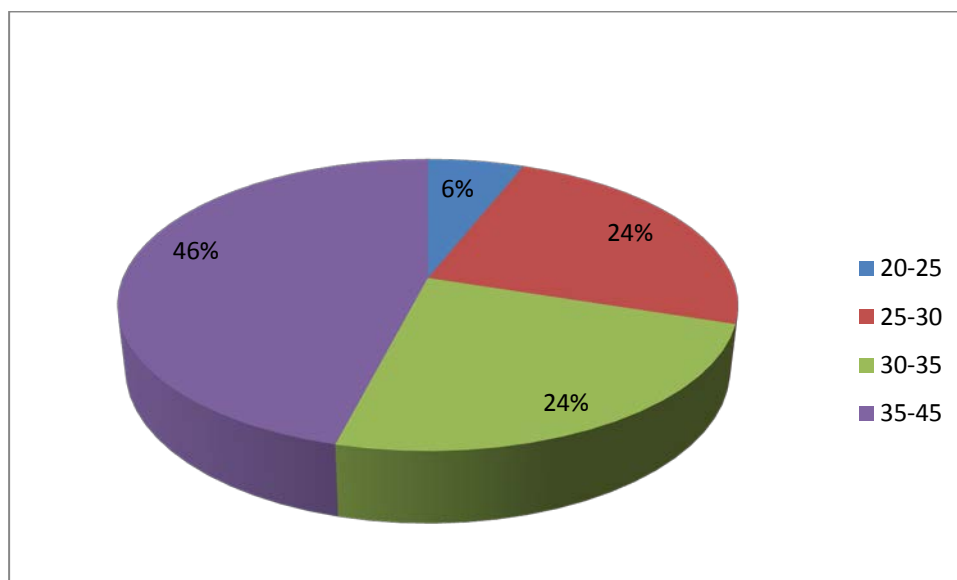
ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΠΟΣΟΣΤΑ
6)ΣΑΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΑΪΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ,ΤΑ ΗΘΗ,ΤΑ ΕΘΙΜΑ;		
ΛΙΓΟ	0	
ΠΟΛΥ	17	100%
ΚΑΘΟΛΟΥ	0	

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΠΟΣΟΣΤΑ
7)ΕΧΕΤΕ ΧΡΟΝΟ ΓΙΑ ΝΑ ΑΣΧΟΛΗΘΕΙΤΕ ΜΕ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥΣ ΤΡΟΠΟΥΣ ΑΠΟΚΟΙΜΙΣΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΑΣ;		
ΛΙΓΟ	9	52,95%
ΠΟΛΥ	8	47,05%
ΚΑΘΟΛΟΥ	0	

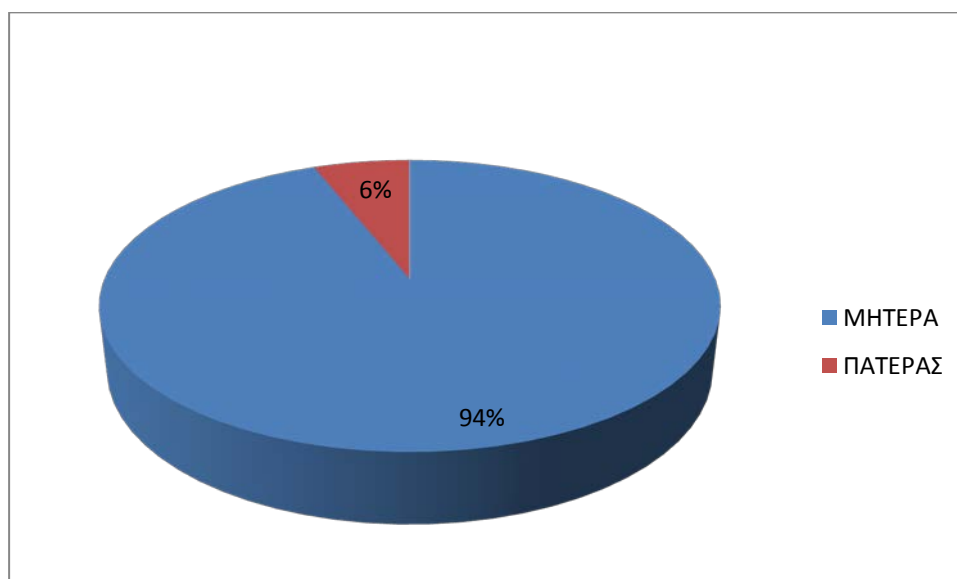
ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΠΟΣΟΣΤΑ
8)ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΕΤΕ ΟΤΙ Η ΧΡΗΣΗ ΠΑΡΟΜΟΙΩΝ ΜΕΘΟΔΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙ ΘΕΤΙΚΑ ΣΤΗΝ ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΑΣ;		
ΝΑΙ	17	100%
ΟΧΙ	0	

4.10 ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΜΕ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

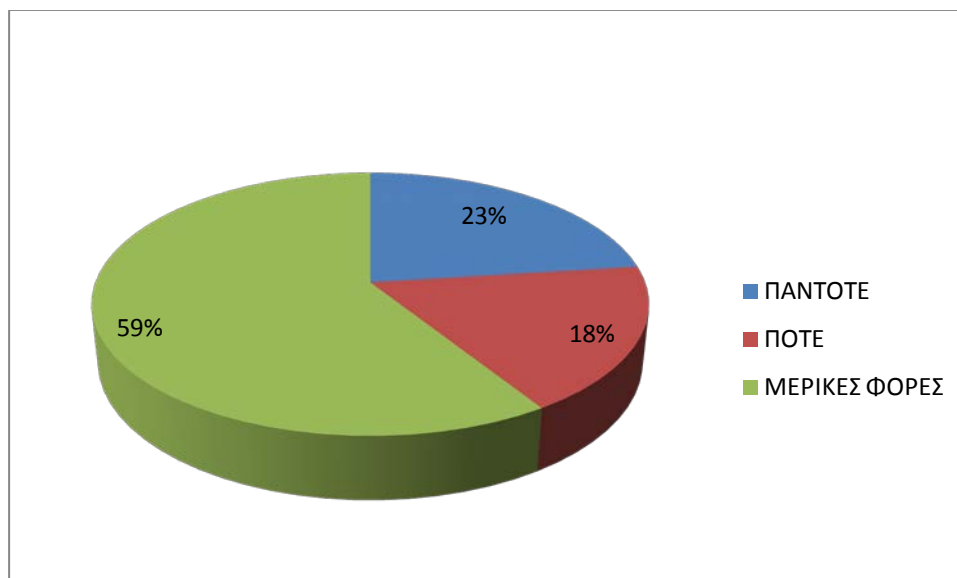
1) ΗΛΙΚΙΑ ΓΟΝΕΩΝ

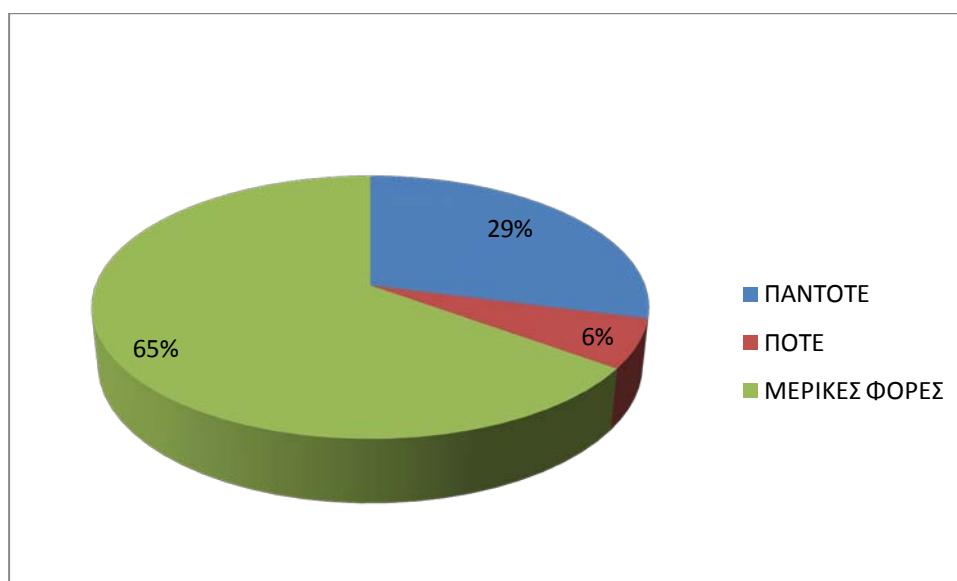
2) ΦΥΛΟ

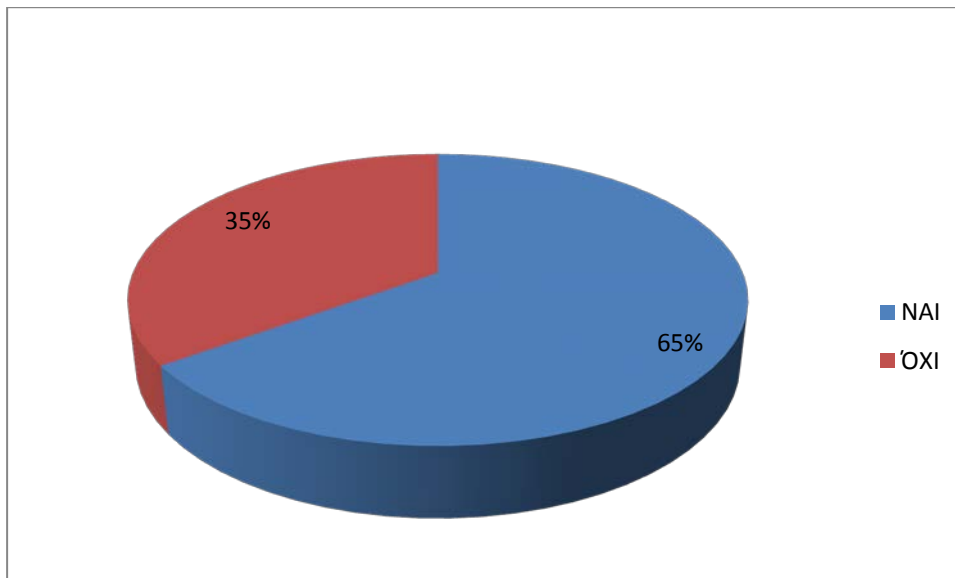
**3) ΚΑΤΑΦΕΥΓΕΤΕ ΣΕ ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ Η΄ΣΕ ΑΛΛΑ
ΤΡΑΓΟΥΔΑΚΙΑ ΓΙΑ ΝΑ ΠΑΡΕΙ Ο ΥΠΝΟΣ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΑΣ;**

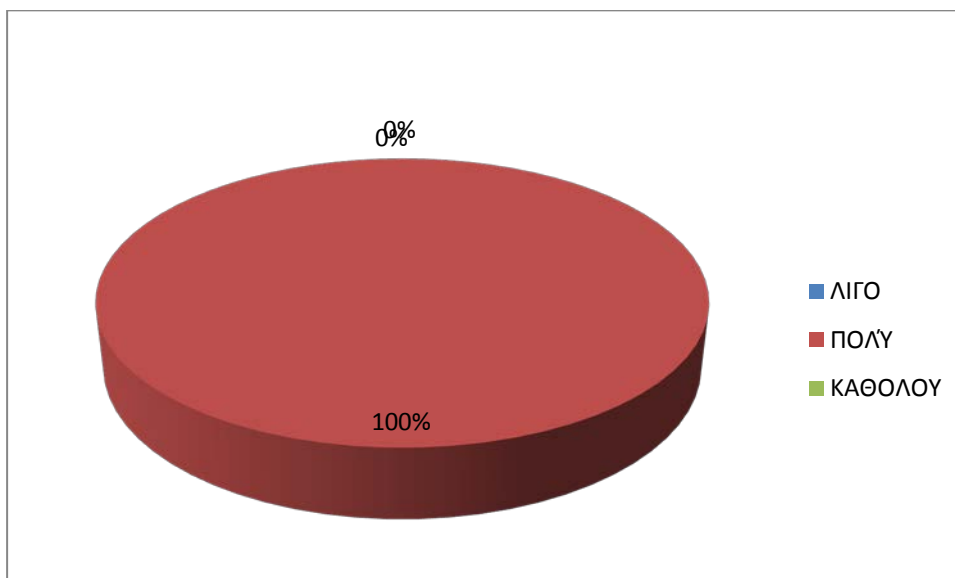
**4) ΤΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΟΥΣΑΤΕ ΚΑΙ ΤΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΑΤΕ
ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ Η΄ΑΛΛΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΑΚΙΑ ΚΑΤΑ
ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΥΠΝΟΥ Η΄ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΩΡΕΣ ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ;**

5) ΕΧΕΤΕ ΚΑΠΟΙΟ ΑΛΛΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙ ΑΥΤΑ ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΛΟΓΟΥ ΣΤΗΝ ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΑΣ;

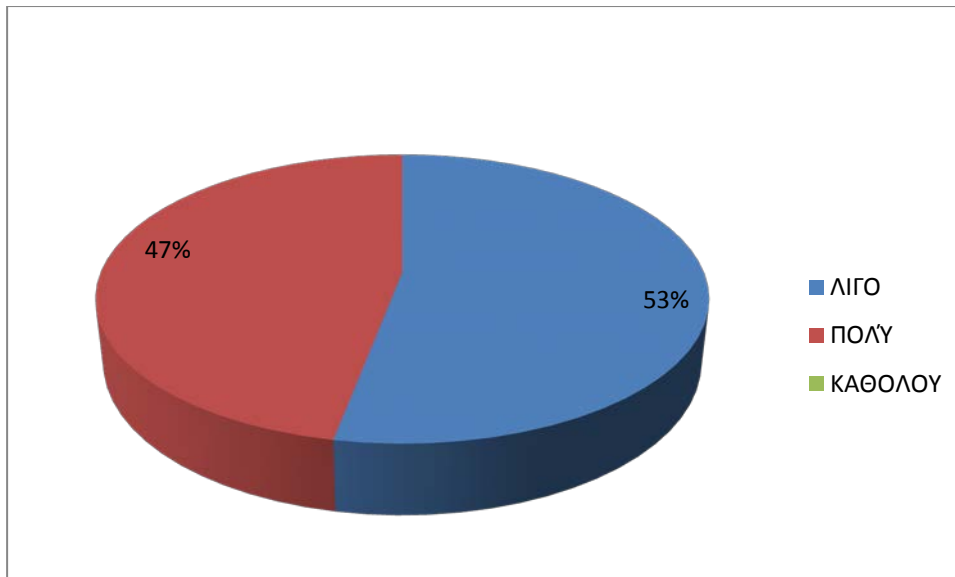

6) ΣΑΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΑΪΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ, ΤΑ ΗΘΗ, ΤΑ ΕΘΙΜΑ;

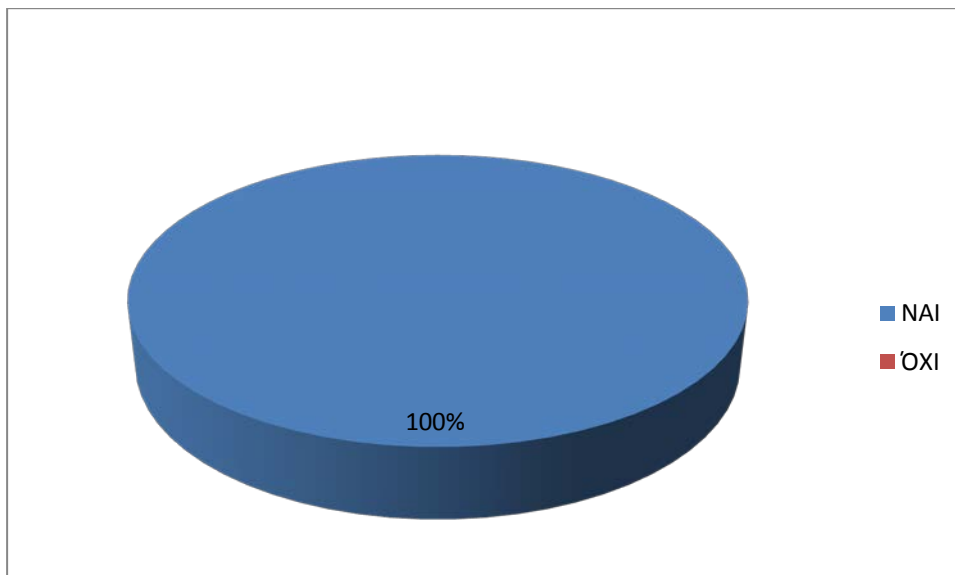

7) ΕΧΕΤΕ ΧΡΟΝΟ ΓΙΑ ΝΑ ΑΣΧΟΛΗΘΕΙΤΕ ΜΕ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥΣ ΤΡΟΠΟΥΣ ΑΠΟΚΟΙΜΙΣΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΑΣ;

8) ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΕΤΕ ΟΤΙ Η ΧΡΗΣΗ ΠΑΡΟΜΟΙΩΝ ΜΕΘΟΔΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙ ΘΕΤΙΚΑ ΣΤΗΝ ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΑΣ;

4.11 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ο σκοπός της έρευνας αυτής ήταν να διερευνηθεί αν οι γονείς καταφεύγουν σε νανουρίσματα για να πάρει ο ύπνος τα παιδιά τους και αν τους ενδιαφέρει η ελληνική λαϊκή παράδοση, τα ήθη και τα έθιμα.

Οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες αναγνωρίζουν την αναγκαιότητα των νανουρισμάτων, αν και περισσότεροι από τους μισούς δεν έχουν το χρόνο να αποκοιμίσουν τα παιδιά τους με παραδοσιακούς τρόπους εξαιτίας των σύγχρονων συνθηκών ζωής. Η ηλικία των υποκειμένων δεν επηρεάζει τη χρήση των νανουρισμάτων. Δεν παίζει ρόλο το μορφωτικό επίπεδο των υποκειμένων στη χρήση του νανουρίσματος. Επίσης δεν επηρεάζεται η χρήση των νανουρισμάτων από την περιοχή από την οποία προέρχονται τα υποκείμενα.

Αρχικά, προς μεγάλη μας έκπληξη διαπιστώθηκε ότι είναι μεγάλο το ποσοστό των μητέρων (14 στις 16) που καταφεύγουν σε νανουρίσματα για να αποκοιμίσουν τα παιδιά τους. Αυτό σημαίνει πως τα νανουρίσματα αν και είναι πολύ παλιά μέθοδος αποκοίμισης των παιδιών φαίνεται να χρησιμοποιείται ακόμα και στις μέρες μας.

Μεγάλο ποσοστό (16 στους 17) επίσης συμπληρώνουν οι γονείς οι οποίοι τραγουδούν στα παιδιά τους καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας, και όχι μόνο το βράδυ με σκοπό να τα αποκοιμίσουν. Αυτό είναι πολύ ευχάριστο, γιατί μας δείχνει ότι στις μέρες μας οι γονείς φαίνεται να γνωρίζουν τις ευεργετικές επιδράσεις της μουσικής στα παιδιά. Είναι φανερό πως η μουσική γαληνεύει και ηρεμεί τη ψυχή ενός παιδιού.

Επίσης, με βάση την έρευνα μας, δεν είναι λίγοι οι γονείς (11 στους 17), οι οποίοι έχουν στην οικογένεια τους κάποιο πρόσωπο που χρησιμοποιεί αυτά τα είδη του παραδοσιακού λόγου στην αγωγή του παιδιού τους. Αυτό είναι πολύ θετικό, επειδή οι νέοι γονείς δεν χρησιμοποιούν τα νανουρίσματα ως τρόπο αποκοίμισης των παιδιών τους. Οι παλαιότεροι, όπως η γιαγιά ή ο παππούς(ή οποιοδήποτε άλλο συγγενικό πρόσωπο) δίνουν την ευκαιρία στους γονείς να μάθουν τα νανουρίσματα και αν έχουν αποτέλεσμα να κοιμίζουν τα παιδιά τους με αυτό τον τρόπο.

Εξίσου σημαντικό είναι το γεγονός πως το 100% των ερωτηθέντων απάντησε πως τους ενδιαφέρει πολύ η ελληνική λαϊκή παράδοση, τα ήθη και τα έθιμα. Δείχνοντας ενδιαφέρον για την παράδοση μας βοηθάμε ταυτόχρονα να μην εξαλείψουν τα ήθη και τα έθιμα του τόπου μας και του πολιτισμού μας. Εφόσον από γενιά σε γενιά και από στόμα σε στόμα μπορεί να επιβιώσει η παράδοση μέσα στους αιώνες διότι όταν ένας λαός λησμονά ή αδιαφορεί για το παρελθόν του, το παρόν και το μέλλον του είναι επισφαλές.

Το δυσάρεστο γεγονός που προκύπτει από την έρευνα αυτή, είναι ότι παρόλο που οι γονείς ενδιαφέρονται πολύ για την λαϊκή ελληνική παράδοση, τα ήθη και τα έθιμα, δυστυχώς δεν έχουν το χρόνο να ασχοληθούν με παραδοσιακούς τρόπους αποκοίμισης των παιδιών τους. Στις μέρες μας, με τις επαγγελματικές υποχρεώσεις που έχουν σχεδόν όλοι οι γονείς είναι πολύ δύσκολο να ασχοληθούν και με την παράδοση, οπότε προτιμούν ένα παιδικό cd με μοντέρνα παιδικά τραγουδάκια για να πάρει ο ύπνος τα παιδιά τους.

Τέλος, με βάση την έρευνα που πραγματοποιήθηκε, διαπιστώθηκε πως η γνώμη των γονέων είναι ίδια με την αρχική μας άποψη, δηλαδή ότι τα νανουρίσματα ενεργούν θετικά στην αγωγή του παιδιού και βοηθούν στην ολόπλευρη ανάπτυξη του. Όταν οι γονείς έχουν το χρόνο να ασχοληθούν και να αποκοιμίσουν τα παιδιά τους, χρησιμοποιώντας τα νανουρίσματα, τότε καταλαβαίνουν πόσο ήρεμα και γαλήνια τα παίρνει ο ύπνος.

4.12 ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Η συγκεκριμένη έρευνα διεξήχθη σε γονείς διαφόρων ηλικιών από 20 έως 45 ετών. Θα ήταν ωφέλιμο να διεξαχθεί σε γονείς συγκεκριμένης ηλικίας από 20 έως 25 για να μπορέσει να διερευνηθεί κατά πόσο οι νέοι γονείς χρησιμοποιούν τα νανουρίσματα ως μέθοδο για να αποκοιμίσουν τα παιδιά τους. Ακόμη θα είχε ενδιαφέρον να γίνει σύγκριση με τις συνήθειες σε κάποια μεγαλύτερα αστικά κέντρα και ιδιαίτερα στην Αττική, ώστε να διαπιστωθεί αν η θετική στάση απέναντι στα νανουρίσματα αφορά μόνο την ελληνική περιφέρεια.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η πτυχιακή μας εργασία ερεύνησε την επίδραση των νανουρισμάτων στη ψυχοσύνθεση του παιδιού. Μέσα από όλα αυτά έγινε κατανοητό ότι το νανούρισμα δεν είναι ένα απλό αυτοσχέδιο άσμα που άδει η μητέρα στο παιδί, γιατί η μουσική έχει τεράστια δύναμη καθώς πηγάζει από την καρδιά του ανθρώπου. Όταν γεννιούνται τα συναισθήματα, εκφράζονται με ήχους και όταν γεννιούνται οι ήχοι, γεννούν με τη σειρά τους μουσική.

Η μάνα που άδει τα νανουρίσματα, γνωρίζει τι χρειάζεται το παιδί της για να μεγαλώσει, χωρίς να γνωρίζει ψυχολογία και παιδαγωγική. Καλύπτει όλες τις ανάγκες του παιδιού της, αγάπη, στοργή, φροντίδα, καθώς και τις βασικές του ανάγκες όπως είναι ο ύπνος, το φαγητό. Η μάνα είναι που κάνει σχέδια για το μέλλον του, για να κατέχει το παιδί μια καλή θέση στην κοινωνία.

Το νανούρισμα βοηθάει αποτελεσματικά στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού (ψυχοσωματική, συναισθηματική, γλωσσική, κοινωνική). Μπορούμε να στηρίξουμε με βεβαιότητα ότι με την εργασία μας αυτή γνωρίσαμε τα κυριότερα χαρακτηριστικά των νανουρισμάτων καθώς και τα πλούσια εκφραστικά στοιχεία που γεμίζουν τους στίχους τους.

Τέλος η σημασία του νανουρίσματος για την ανάπτυξη του παιδιού και για τη σχέση του με τη μητέρα καταδεικνύει και τη στάση που θα πρέπει να υιοθετήσει η βρεφονηπιοκόμος απέναντί του. Θα πρέπει δηλαδή από τη μία να τα χρησιμοποιεί στο πλαίσιο του λειτουργήματός της και από την άλλη να λειτουργεί συμβουλευτικά προς τους νέους γονείς, υπογραμμίζοντας τα θετικά οφέλη και ενημερώνοντας για τη σημασία τους. Ακόμη μπορούν να δίνονται ευκαιρίες στα παιδιά στον Παιδικό Σταθμό να έρθουν σε επαφή με όλα τα είδη μουσικής, μεταξύ των οποίων και με την παραδοσιακή μουσική, ακούγοντας επιλεγμένα αποσπάσματα. Μόνο η συνειδητοποίηση από την πλευρά της Βρεφονηπιοκόμου της σημασίας των νανουρισμάτων είναι σε θέση να την ευαισθητοποιήσει και για τη δραστηριοποίησή της προς την κατεύθυνση της συχνότερης και καλύτερης χρήσης τους από τις ίδιες και τους γονείς των παιδιών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αθάνα , Γ. (1952) , *Η μάνα στο δημοτικό τραγούδι. Στην Ελληνική δημιουργία.* Τεύχος 158. Αθήνα.
- Ακριτόπουλου, Α. (1993) , *Η ποίηση για παιδιά και νέους.* Αθήνα.
- Ανώνυμος . (1994) , *Ελάτε να σας δείξω το δωμάτιό μου. Το παιδί μου και εγώ.* σελ 4.
- Αυδίκου, Ε. (1996) , *Το παιδί στην παραδοσιακή και στην σύγχρονη κοινωνία.* Αθήνα.
- Γερμανός, Δ. (1993), *Χώρος και διαδικασίες αγωγής. Η παιδαγωγική ποιότητα του χώρου.* Αθήνα.
- Farnsworth (1985), *The Social Psychology of Music.* Ames, Iowa, The Iowa state university Press.
- Freud, S. (1920), *A General Introduction to Psychoanalysis.* N.Y. : Washigton Square Press.
- Hargeaves, D. J. (2004), *Η αναπτυξιακή ψυχολογία της μουσικής.* Μτφρ. Έφη Μακροπούλου. Αθήνα.
- Κακρίδης ,Ι. (1954), *Ομηρικά έπη. Τόμος Α΄* , Αθήνα
- Κακρίδης, Ι. (1954) , *Ομηρικά θέματα.* Αθήνα
- Κανακάρης, Α. *Λαογραφικά της Σίφνου :Τραγούδια αγάπης-νανουρίσματα.* Ε.Ε.Κ.Μ. (Επιτηρίς Κυκλαδικών Μελετών)
- Καραβίδας, Κ. (2003), *Η δυαδική σχέση μάνας-παιδιού και τα νανουρίσματα.* Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων- Σχολή Επιστημών Αγωγής- Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών. Ιωάννινα.
- Καψωμένου, Ε. Γ. (1996), *Δημοτικό τραγούδι. Μια διαφορετική προσέγγιση.* Αθήνα.
- Κουλεντιανού, Μ. (1994), *Νανουρίσματα, ταχταρίσματα.* Αθήνα
- Κυριακίδης, Στ. (1965), *Ελληνική Λαογραφία.* Αθήνα.
- Κυριακίδης, Στ. (1990), *Το δημοτικό τραγούδι.* Αθήνα.
- Lemaire, A. (1977), *Jaques Lacan, Rierre Martaga.* Bruxelles.
- Μιράσγεζη, Μ. (1980), *Νεοελληνική Λογοτεχνία.* Τόμος 1^{ος}.
- Μπαδιεριτάκη, Μ. (2007), *Τα νανουρίσματα στην Κρήτη σήμερα, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους και η εφαρμογή διδακτικού μοντέλου στο νηπιαγωγείο.* Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων- Σχολή Επιστημών Αγωγής- Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών. Ιωάννινα.
- Μπάντη, Λ. (1997), *Τα λαϊκά νανουρίσματα ως ποιητικό είδος.*

- Mc Clellan, R. (1991), *The Healing Forces of Music*. Element,inc, Rockport, M.A.
- Mendel, G. (1968), *La revolte contre le pere*. Payot, Paris .
- Πολίτης, Ν.Γ. (1916), *Η παραχάραξις των εθνικών ασμάτων* , Λαογραφικά Σύμμεικτα. Τόμος Α΄.
- Ράπτης, Θ., (2008). *Περιοδικό Πολυφωνία*. Τεύχος 13.
- Ρωμαίος, Κ. (1979), *Δημοτικό τραγούδι, προβλήματα καταγωγής και τεχνοτροπίας*, Τόμος Α΄.
- Ρωμαίος, Κ. (1959), *Κοντά στις Ρίζες* . Εκδόσεις Κολλάρου. Αθήνα.
- Σακαλάκ, Η. (2004), *Μουσικές Βιταμίνες*. Αθήνα: Fagotto.
- Σακελλαρόπουλος, Π. (1998), *Σχέσεις μητέρας- παιδιού τον πρώτο χρόνο της ζωής*. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Σκάρτσης, Σ.Α. (1994), *Το δημοτικό τραγούδι*. Τόμος Β΄.
- Σπεράντζας, Σ. (1994), *Περ. Το δημοτικό τραγούδι. Το νανούρισμα* Τ48.
- Segalowitz, S. (1983), *Two sides of Brain*. Englewood Cliffs, n. J, Prentice-Hall.
- Spitz,R, A. (1954), *Genese des premieres relations objectales*. Revue Franc. De Psychanal.
- Τζούλης, Θ. (1996), *Ψυχανάλυση και Λογοτεχνία*. Εκδόσεις Οδυσσέας. Αθήνα.
- Τζούλης, Χ. (1997), *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας- από την θεωρία στην πράξη*. Γιάννενα.
- Τζούλης, Χ. (2000), *Ρίζες και πορεία του δημοτικού λόγου*. Γιάννενα.
- Φράγκος, Χ. (1983), *Βασικές παιδαγωγικές θέσεις*. Αθήνα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Συναίνεση σε ερευνητική διαδικασία

Ονομάζομαι Χριστίνα Κόνιαρη και διεξάγω μια έρευνα με αφορμή την πτυχιακή μου εργασία με θέμα « Τα νανουρίσματα και η επίδρασή τους στα παιδιά »,με σκοπό να διερευνήσω τις εξής υποθέσεις:

A)Αν οι γονείς καταφεύγουν στα νανουρίσματα για να πάρει ο ύπνος τα παιδιά τους.

B)Αν τους ενδιαφέρει η ελληνική παράδοση,τα ήθη και τα έθιμα.

Ο τρόπος συμμετοχής σας στην έρευνα είναι η απάντηση ενός ερωτηματολογίου με την επιλογή της απάντησης που επιθυμείτε. Σας γνωστοποιώ πως στην συγκεκριμένη έρευνα δεν διατρέχεται κανέναν απολύτως κίνδυνο.

Οι προσδοκώμενες ωφέλειες της έρευνας είναι να διαπιστωθεί πως χρησιμοποιώντας τα νανουρίσματα οι γονείς για να αποκοιμίσουν τα παιδιά τους βοηθούν στην ολόπλευρη ανάπτυξή τους. Αυτό βέβαια σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να επηρεάσει την δική σας άποψη και τις δικές σας απαντήσεις στο ακόλουθο ερωτηματολόγιο.

Σε αυτό το σημείο θέλω να πάρω την δική σας έγκριση για την ανώνυμη δημοσίευση των αποτελεσμάτων της έρευνας .Σας διαβεβαιώνω πως θα υπάρξει πλήρης εχεμύθεια.

Σας ενημερώνω πως η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου δεν είναι υποχρεωτική. Οποιαδήποτε στιγμή και για οποιοδήποτε λόγο είστε ελεύθερος να την διακόψετε.

Σας ευχαριστώ για την συμμετοχή σας η βοήθεια σας είναι πολύτιμη.

Ημερομηνία

Όνοματεπώνυμο και

υπογραφή ερευνητή

Όνοματεπώνυμο και

υπογραφή παρατηρητή

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

1) Ηλικία γονιών :

20-25   25-30   30-35   35-45

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

2) Φύλο:

ΜΗΤΕΡΑ   ΠΑΤΕΡΑΣ

☐	☐
--------------------------	--------------------------

3) Καταφεύγετε σε νανουρίσματα ή σε άλλα τραγουδάκια για να πάρει ο ύπνος τα παιδιά σας;

Πάντοτε   Ποτέ   Μερικές Φορές

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

4)Του τραγουδούσατε και του τραγουδάτε νανουρίσματα ή άλλα παραδοσιακά τραγουδάκια κατά τη διάρκεια του ύπνου ή σε άλλες ώρες της ημέρας;

Πάντοτε   Ποτέ   Μερικές Φορές

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

5)Έχετε κάποιο άλλο πρόσωπο στην οικογένεια που χρησιμοποιεί αυτά τα είδη του παραδοσιακού λόγου στην αγωγή του παιδιού σας;

Ναι   Όχι

☐	☐
--------------------------	--------------------------

6) Σας ενδιαφέρει η ελληνική λαϊκή παράδοση ,τα ήθη, τα έθιμα;

Λίγο

Πολύ

Καθόλου

7) Έχετε χρόνο για να ασχοληθείτε με παραδοσιακούς τρόπους αποκοίμισης του παιδιού σας;

Λίγο

Πολύ

Καθόλου

8) Υποστηρίζετε ότι η χρήση παρόμοιων μεθόδων ενεργεί θετικά στην αγωγή του παιδιού σας;

Ναι

Όχι

